

Družina

LETNIK II.

SEPTEMBER 1930.

ŠTEVILKA 9.

Prvo berilo.

Ivan Pregelj:

Magister Anton.

Roman iz šestnajstega stoletja.

8. Šole ob Neckarju in Labi.

VRATA visoke šole v Tubingah so že od rane ure požirala množice dijaštva, ki se je nenavadno gosto zgrinjalo k predavanjem, tako da bi bil človek dobil tisto jutro kaj dobro sodbo o marljivosti šolarjev. Podoben občutek je moral imeti tudi preprost človek, ki je že dva dni po ves dan oprezoval ob vratih, si upal stopiti tudi v vežo in prisluškovati pomenkom dijakov, ne da bi se bil drznil kateregakoli nagovoriti. Vrvež tega dne pa ga je prečudno razburil. Približal se je golobrademu in na videz začetniškemu dijaku, potegnil ga za rokav in dejal:

»Klanjam se, drug! Kaj pa imajo danes na šoli, da je taka gneča?« Mladi je samozavestno premeril vpraševalca in dejal trdo:

»Kdo si, da vprašuješ?«

»Star magister, častiti drug. Anton mi je ime, pa brez zamere.« Mladega je tujčeva čast prevzela in je dejal dokaj vljudneje:

»Si tukaj tuj, pa misliš še študirati?«

»Imam sorodnika na šoli, pa ga ne najdem v toliki množici,« je odgovoril tujec. »Seveda ga ne najdeš,« se je nasmejal oni. »Veliko nas je. Veš li, koliko?«

»V tisoče.«

»Prav si dejal, v tisoče. In ne moglo bi nas niti četrtnina v šolo, če bi redno vsi prihajali poslušati. No, hvala Bogu, dve tretjini je vpisanih ali imatrikuliranih bolj v krčmi in postelji kot pa na šolski klopi.«

»Opazil sem,« je menil magister, »a danes je izredno slušateljev.«

»Danes,« je ponovil stanovsko zavestno mladi. »Zato ker se nadejajo zabave. Lej, novi heidelberški teolog Caharija Ursinus potuje skozi mesto. Naš Jakob Andreae ga je povabil, naj pride in se prepira, to se pravi, disputira z njim. Pet in dvajset vprašanj mu je poslal. Veruj mi, iz tega bo zopet nova bogoslovna pravda. Pa vstopi z menoj, boš čul.«

Magister Anton se je sprva branil, potem pa se je dal pregovoriti. Mladi dijak ga je vedel v veliko sobo, ki je bila že polna poslušalcev. Ko se je preril magister skozi vrata, potiskan družabno od mladega, je opazil, da je tik pred odrom, kjer uče profesorji. Tesno mu je bilo v hrumu in šumenju glasov. Zdajci ga je celo streslo živčevno. Vsa velika soba je zagrmela od sto ploskov in vzklikov. Na odru pred magistrom sta stala dva moža, prvi suhoten in nizek, drugi visok in obilen. Magistru je tedaj šepetnil mladi:

»Pazi! Debeli je naš, suhi je heidelberški Ursinus.«

Učenjaka sta se vsak po svoje klanjala dijaštvu, ki se je pomirilo. Tedaj je spregovoril Andreae in povedal o namenu in pomenu predavanja.

»Gospodje,« je dejal nato, »preidimo kar k stvari. Obravnavala sva s prijateljem gospodom Ursinom pet in dvajset vprašanj, ki zadevajo skrivnost spoznanja božjega. Ujemava se v dvaindvajsetih točkah; v treh se ne. Prvo vprašanje zadeva najbistveniji nauk velikega Martina o nesvobodni volji, drugo zadeva vprašanje, ali je smatrati Kalvinov nauk za krivoverski ali samo za zmoten, in tretje je že od nekdanj sporno vprašanje med menoj in ljubim mi prijateljem, pričujočim gospodom Ursinom.«

Novo ploskanje je odgovorilo njegovim besedi, ki je nekam škodoželjno pogledal po svojem suhotnem drugu in zopet povzel besedo:

»Zdi se mi umestno, da bi za prvo disputirala o tretjem, to je o tezi, ki jo učim jaz in sem jo označil sledeče: quod simplex scrotatio non sit peccatum, da navadno pitje ni greh.«

Pritajeno pritrjevalno mrmranje je odgovorilo. Nekaj razumnejših med dijaki se je glasno zasmejala in zaklicalo objestno, kakor šaljivcu v družbi pri vinu:

»Prosit Jacobe. — Bilo, kakor hočeš in učiš, Jakob.«

Andreae je nato svoj stavek utemeljeval. Navidezno mirno je poslušal heidelberški profesor. Magister, ki mu je gledal naravnost in od blizu v obraz, pa je videl, da ga barva spreleta in da si grize ustnice. Tedaj je Andreae dogovoril in magistru je odleglo, dasi je le površno poslušal. Umel je vendar toliko, da je moral nauk obsojati, in se je v svojem vernem, katoliškem srcu zgražal. Tedaj pa se je dvignil Ursinus. Prav nič medvedjega, kakor je ime govorilo, ni bilo v njem. Drhtel je, slaboten, razburjen.

»Zanikam!« je vzkliknil krčevito, da mu je glas preskočil in zbudil v poslušalcih smeh. Ursinus se je razburil. S trdimi, psovkam podobnimi izrazi je začel pobijati nasprotnika. Nekaj časa je bilo v šoli mirno, kmalu pa se je zdrlo tu ploskanje, tam smeh in žvižg. Profesor iz Heidelberga je izgubljal razsodnost.

»Kar moj nasprotnik uči, to je morda priznana resnica pri Turkih ali papežnikih,« je vpil in prevzel še magistra, da je sredi molka vzkliknil:

»Ni res!«

Profesor Andreae se je ozrl z jasno priznane jznostjo na magistra, meneč, da ima pred seboj svojega pristaša, in ga ni več izpustil iz oči. Heidelberški pa se je še huje razburil. Že

ni več razmišljal, kaj govori. Besno je psoval. Takrat pa ga je preglušil peklenski ropot in krik. Ni več ni mogel govoriti. Bled, s peno na ustih je zakričal v dijaštvo zaničljivo psovko, ki je mladina k sreči ni slišala; nato je izginil z odra. Zmagoviti nasprotnik je užival. Dijaštvo pa, ki je imelo že svojo zabavo, ni bilo več za nadaljno predavanje. Komaj dvajset ljudi je ostalo v dvorani, ki je plahnela. Tedaj je dejal profesor Andreae:

»Tako, gospodje, sedaj nadaljujmo!«

Magister je povsili glavo. Naravnost vanj je bil uprl Andreae pogled in dejal prijazno pohvalno:

»Odločno si zavrnil prej zmotnega mojega nasprotnika. Ali pa bi ga tudi vedel z besedo in dokazom prisiliti k molku?«

»Ne vem,« je odvrnil magister.

»Zanikal si vendar,« je bil profesor še prijaznejši z namišljenim svojim slušateljem, »zanikal si, da bi bil moj nauk zmoten.«

Magister je bil v zadregi, ali naj govori ali ne. Pa je pomislil in je vedel, kdo je. Da je posvečen duhovnik Kristusov. Ali naj tega svojega Gospoda prvič, ko je na poskušnji, zatajil? V trenutju se je zavedel svoje dolžnosti in je dejal trpko:

»Nauk, ki ga učiš je zbloden. Jaz sem onemu zanikal le to, da bi rimski papež kaj takega učil kot ti.«

Profesor je osupnil in dejal posmehljivo:

»Glejte! Papeža brani. Slušatelj tubinške šole brani Antikrista, pa celo meni v obraz in moj učenec!«

»Oprostite,« je dejal tedaj magister zopet vljudno in plaho. »To je pomota. Nisem

»Nisi?« je planil oni jezno. »Kaj torej dijak.«

Magister je povedal po svoje, da išče sorodnika, ki na šoli študira.

»Kdo si?« je vprašal oni strogo.

»Magister artium,« je povedal magister Tone in pohlevno segel po svoje formate ali spričevala. Profesor je naglo segel in vzel prvo. Razgrnil je in se zasmel. Nato pa je dejal porogljivo:

»Spričo takega priporočila sem ti seveda uslužen. Govori, magister Anton! Kako je ime dijaku, ki ga iščeš?«

»Pavle Skalič,« je povedal magister nepri-siljeno.

»Pavle Skalič,« se je ozrl profesor po dijakih. »Gospodje, ali kdo med vami pozna Pavla Skaliča?«

»Poznam Pavla Petrozija,« se je oglasil nekdo. Magister je razumel prevedeno Pavlovo ime in prikimal.

»Pa kje je ta Pavel Petrozija?« je vprašal profesor.

»V postelji!« je odgovoril kakor za šalo dijak z debelim glasom.

»Gospod je seveda bolan,« je menil učitelj.

»Pijan,« je povedal dijak in povzročil smeh.

»Če je tako,« se je obrnil profesor k magistru, »pojdi v krčmo, tam ga najdeš.«

»Pri zlatem orlu,« je odgovorilo izmed slušateljev.

Tedaj pa je postal profesor resen in je dejal:

»Tako, glej, si sam videl, da smo vljudni. Gospodje bodo potrdili, da smo do skrajnosti vljudni tudi, ko nas izzivajo. Glejte, ta človek se je namreč utihotapil v svete prostore te visoke šole in nosi pri sebi priporočilno pismo, ki mu ga je podpisal vicarius urbis, eden med najvišjimi rimskimi kardinali.«

Vsi dijaki so planili in obsuli grozeče magistra.

»Gospodje,« je dejal učitelj, »bodimo vljudni do konca. Ta človek naj se mirno od strani. Njegovo priporočilno pismo si bomo pa seveda pridržali v spomin na ta dan.«

Kljub tej vljudni, a kakor je magister jasno čutil, neiskreni prošnji profesorjevi, so dijaki s silo vrgli magistra iz sobe.

Šel je po mestu. Sprva se ni nihče menil zanj. A že ko je bil prešel tretjo ulico, je srečaval mlade ljudi, ki so ga gledali sovražno ali pa zasmehljivo. Spoznal je, da je že vse dijaštvo poučeno o tem, kar se mu je bilo pripetilo v šoli.

»Kar bojte se me,« si je mislil pomilovalno, »okužil vas bom, seveda! Mar ste mi! Tepci mladi! Prav tisti ste kot vaši učitelji. Drug čez drugega uče. In to naj bo čista, evangeljska resnica!«

Ko pa se je zdajci domislil, čemu je pravzaprav v mestu, mu je postalo tesno. Misel na Pavla ga je opomnila, naj išče gostilne »pri zlatem orlu.« Šele sedaj se je zavedel, kako prav je bilo, da je bil na visoki šoli. Izvedel je, kje biva Pavle in pa — kako biva. »Reden ni,« je pomislil, »a to še ni hudo. Ničesar ni zamudil, če takih predavanj ne poseča. Moj Bog, da bi le samo lahkomišeln bil. Najdem ga, spregovorim mu na srce, poslušal me bo. Odkar se je od nesrečnega očeta ločil, se je moral da sprevrgel.« Tako je razmišljal, iskal in izpraševal po »zlatem orlu,« se doprašal in hotel vstopiti. Pa mu je dijaška straža vstop zaprečila. Zvečer se je vrnil. Straža je stala verno. Pozno po noči se je ošemil in se vrnil. Straža je bila blizu. Utihotapiti je skušal pismo. Ni šlo. Skušal je z denarjem podkupiti. Stražnik je denar vzel, a se za njegove besede ni zmenil. Tri dni je tako oblegal gostilno. Bil je ves ubit, neprespan, oni drugi so se menjavali. V skrajni nestrpnosti je nato poskusil vdreti k Pavletu s silo. Tedaj so dijaki padli po njem in

ga prebili, da se je onesvestil in komaj še pri-
vlekel v svoje prenočišče. Teden dni ni mo-
gel iz postelje. Potem je vstal in zopet šel pred
»orla.« Nihče mu ni branil vstopiti; vratar ali
hišni hlapec mu je celo vljudno pokazal, kam
naj gre. Magister je šel in vstopil v temoten
prostor.

»Kdo je spet?« je zarenčal neprijazno
nekdo iz teme. Magister je stopil bliže za gla-
som in odprl usta, da bi pozdravil. Pa ni znal.
Le vzklík brezmejnega začudenja se mu je iz-
vil iz ust. Pred njim na postelji je ležal prav
tak kakor vedno — Jernej Žolna . . .

* * *

Ni se bil oženil v Celovcu. Menil je, da je
bila hči tistega trgovca le prehudo »odljudna.«
Prosil je magistra, naj mu ne zameri, ker ne
more govoriti, kakor v resnici misli. Da služi
gospodu, ki ni katoliški. Tegobno ga je poslu-
šal magister. Oživel je stoprav, ko mu je začel
Jernej pripovedovati o Pavletu.

»Imenitno ga loviš,« je menil pomilovalno.
»Mesto ni govorilo o drugem kot o tebi in
njem. Kako mislijo protestantski o tebi, si
lahko misliš. Morda že zasmehljive pesmi
pojo o tebi; ne vem sicer, ker sem malo pev-
ski. To pa vem, da si prav ti povzročil Pavletu
nekako slavo. Kaj vem, kakšna velika glava se
je zavzela zanj in ga odvedla naprej.«

Magister se je prijel za glavo in zastokal:

»Moj Bog! Ali je prav res zaznamovan, da
ga hudobni duh poja vse dalj, vse bolj proč
od mene in Boga!«

»Za njim pojdeš,« je menil mirno Žolna;
»antl si bo fant prej obrusil pete kot ti, ki
si dolg.«

Magister ni imel pri Jerneju kaj več iskati.
Poslovil se je, a še to mu ni šlo prav od srca.
Da Žolna služi nasprotnikom, ga je bolelo.
Ves omočen se je odpravil na pot, ko je ne-
kako po zvijači izvedel v krčmi, s kom in kam
je odpotoval Pavle.

»Wittemberg?« se je zdaj vprašal sam pri
sebi na cesti ob lepi vodi Nekarju. »Wittem-
berg? Kje je to?«

Zbudilo se mu je v spomin kakor davno v
bednih sanjah pod Štanjelom v mesečini. Slika
mesta je rasla pred njim, ne kot zidovje, kot
skrivnostno, pošastno lice z zevajočim žrelom.
Stokrat je videl po cerkvah upodobljena na
sličen način peklenska vrata. Zdaj je slika in
nje zmisel dozorela v njem in je verjel:

»Martin Luther, strašna je tvoja setev! Ka-
dar bo dozorela! Moj Bog, moj Bog! Kdo bo
obstal?«

Še je tugoval in se mučil. Potem se mu je
vzbudila nova moč in je dejal preverjeno, en-
krat, dvakrat, trikrat:

»Non praevalent — peklenska vrata ne
bodo premagala!

* * *

Potoval je v novo leto in pomladne vode in
ko se je približal Luthrovemu mestu, se je bila
vsa zemlja odela v zelenje in cvetje. Njemu ni
cvetela. Hodil je žalosten mimo opuščenih
svetih hramov, mimo oskrunjenih samosta-
nov, med ljudmi, ki so bili izgubili vse dobrote
božje milosti in so blaznili ali pa verjeli glu-
posti in mislili, kako bi se qtresli po duhovski
še vsake posvetne oblasti. Beseda o uporju je
šumela med ljudmi. Magister ni videl redko,
kako so kovači kovali iz lemežev orožje in na-
bijali težke kije z jeklenimi žebli. Vsepovsod
je bilo kletve, mržnje, grde besede in zločinov.
Največ pa je bilo strašno tope žalosti in bede
brez konca. In tolažnika ni bilo nikjer. Tisti,
ki bi bili morali tolažiti, so iz lastne norosti in
še iz hudobije oznanjali še hujše, pomor, gorje,
pogin za ta in oni svet. Tako je hodil magister
do reke Labe in stopil v mesto Wittemberg.

* * *

Tri dni se je že mudil v mestu, iskal noč in
dan in legel komaj za dobro uro. Četrto noč,
ko se je vračal že truden domov, ga je pokli-
cala za seboj pijana študentovska pesem. Vi-
del je troje omahujočih ljudi in jim sledil, do-
kter niso utihnili in obstali. Eden med njimi je
bil padel, druga dva sta se trudila, da bi ga po-
stavila na noge.

»Hajdi družje,« je klical prvi. »Nismo se
zmenili, da se bomo nosili domov.« Tovariš, ki
je bil že nekajkrat sunil ležečega, pa je menil:

»Pustiva ga, Urh, naj spi. Ga že pobere
straža, in da bi zmrznil, ni strahu.« Tedaj se
je približal magister in dejal:

»Gospodje. Tega človeka jaz poznam. Pri-
jatelj sem mu. Dovolita, da ga odnesem do-
mov.«

Smeje se sta pritrdila onadva. Magister pa
je zadel težko in zoprno breme. A njemu
tisti čas ne bi bilo nobeno breme bolj sladko
in lažje. Prvič mu je bilo, kakor da resnično
življenje soglašja z življenjem, razodetim v
evangelijih. Dobri pastir nosi nesrečno ovčico
na rokah, prav po besedi in božji volji . . .

Spravil je nezavestnega k sebi, ga položil
na skromno postelj in bedel z bridkostjo ob
piancu. Bil je Pavle, a kakšen! Strašne strasti
so bile razbradale mlado lice. Tedaj se je pi-
janec budil, spregledal.

»Pavle,« je dejal ljubeče, odpuščajoče ma-
gister. Nekaj bridkega se je zaiskrilo v pijan-
čevih očeh. Težke trepalnice so jih zaprle tre-
nutno.

»Jutri, Pavle, ko se naspíš,« je pomislil ma-
gister sam pri sebi zadovoljen. Bedel je dolgo.
Ko pa je začel prvi dan mežikati skozi okno,
je zaspal. Zbudil ga je občuten hlad. Pogledal

je in videl, da je bil nekdo okno odprl. Postelja pa je bila prazna, Magister je vrgel jopič nase. Zdel se mu je čudno ohlapen. Iskal je in našel čemu.

* * *

Šel je ves omočen po mestu in se opotekal. Vedel je, da ima nekaj novcev pod obleko zašitih. Pa to ga ni tolažilo. Denar ga sploh ni skrbel, pač pa duhovniška formata. Najhujše ga je potrla pa brezmejna Pavletova lahko-miselnost, ki je mejila že na zločinstvo. Ni si vedel nobenega sveta več. V mislih se mu je prvič obudilo vprašanje: »Pa čemu se biješ po svetu za njim, če noče! Volentibus non fit injuria, kdor hoče, se mu ne godi krivica! Naj se konča, naj zapravi telo in dušo. Ti si dovolj storil zanj, ti, magister, ga ne boš imel na vesti!« Tako je tugoval in šel brezsmotreno, z očmi uprtimi v tla, ko ga je zdajci zbudila beseda:

»Pozdravi! Ali ne poznaš gospoda učitelja germanije Melanchtona?« Magister je dvignil oči in zagledal pred seboj postarnega človeka z dobrohotnimi očmi. Spremljal ga je mlad človek, ki je bil na starega opozoril magistra.

»Melanchton, veliki Luthrov prijatelj,« je pomislil bolno magister. Trenutno pa se mu je rodila čudna misel. Spoštljivo je pozdravil in se opravičil, da je tujec.

»Magister Anton iz ilirskih krajev,« je povedal nato.

»Od tam kjer naš Vlašič?« je oživel starček. Magister mu je začel zmedeno pripovedovati o sebi in Pavlu. In čudno. Melanchton je poslušal. Ko je čul, da je magister v svoji srčni boli omenil sveto evangeljsko priliko o dobrem pastirju, se je celo vnelo ganotje v njegovem obrazu. Dolgo je gledal magistra. Potem je vprašal.

»Torej si rimski duhovnik?«

»Sem.«

»Pa te zveličanje tvojega lahkomiselnega sorodnika skrbi?«

»Dal bi življenje zanj, da ga rešim.«

Melanchton je nekaj časa gledal nekam izgubljeno predse. Potem je dejal:

»Pisma ti je odnesel, praviš, zdaj seveda maševati ne moreš.«

Magister je povedal, da je svoj prvi dar odložil kot žrtev za Pavleta.

»Pridi popoldne k meni!« je dejal tedaj Melanchton prijazno. »Če je v naši moči, ti bomo pomagali.«

Tako se je tudi zgodilo. Drugo jutro je krenil magister na pot proti Frankfurtu na Odri. Kot je Melanchton vedel, bi bil moral Pavle že pred tednom oditi na sever kot učitelj k brandenburškemu knezu Joahimu. Magister je imel s seboj priporočilno pismo od Melanchtona samega.

Tržaške slike.

Zgodovinski spomini.

ZE v davnini je tam, kjer Jadransko morje najgloblje zareže na severno stran, stala naselbina. Prva zanesljiva poročila o Trstu imamo iz l. 178. pred Kristusovim rojstvom, ko so Rimljani pod vodstvom konzula Klavdija Pulhira zasedli morsko obalo od Gradeža do Pule. V Trstu so osnovali rimsko trdnjavo. Trst je postal važno trgovsko in vojaško središče. Takrat je štel 12.000 prebivalcev.

Leta 52. pred Kr. rojstvom so divji Japidi udarili čez gore, razrušili mesto in razvalili rimsko obzidje. Cesar Avgust je dal Trst l. 29. pred Kr. rojstvom obnoviti. Potem je Trst živel nad 400 let pod Rimljani. V 3. stoletju se je v njem začelo širiti krščanstvo. Ob preseljevanju narodov so Goti, ki so drli skozi Vipavsko dolino in čez Kras na zapad, poškodovali Trst (okoli l. 450. po Kr. r.). Leta 568. pa so navalili na Trst germanski Longobardi, ki so se bili posedli v sedanji furlanski nižini, in so mesto do tal uničili. V isti dobi so čez gorske prelaze prišli Slovenci, naši predniki, in so zasedli kraje, kjer še danes bivamo, Kras, Vipavsko dolino, ozemlje onstran Soče in Istro. Tisoč in tri sto let je od tega.

Leta 773. je mogočni frankovski cesar Karol Veliki osvojil Trst in okolico; Trst je ostal 175 let pod Franki. L. 948. ga je frankovski cesar Lotar I. daroval tržaškemu škofu Ivanu II. Mesto je nato precej časa živelo prav samostojno kot svobodna občina.

Toda že so vstajale v Evropi nove države, ki so stegovale roko po Trstu. L. 1202. so tržaški mestni očetje morali priseči zvestobo beneški republiki. L. 1367. se je Trsta polastil Maruffo, admiral genoveške republike, smrtna sovražnica Benetke. Na severu pa se je tvorila mogočna podonavska država — Avstrija, ki je leta 1382. na prošnjo tržaškega občinskega sveta zasedla Trst. Trst je bil, z majhnimi presledki, skozi 636 let avstrijski. Benečani so ga zavojevali l. 1508., a so ga po enem letu spet izročili Avstriji. Seveda je ves ta čas Trst bil majhno mestce s par tisoč prebivalci. Šele pod cesarjem Karlom VI., ki je l. 1718. proglašil Trst za prosto luko, se je polagoma začel razvijati; začeli so zidati stavbe izven srednjeveškega mestnega obzidja. Pod cesarico Marijo Terezijo, ki je tržaško trgovino posebno podpirala, se je še krepkeje razvil. Potem so ga trikrat zasedli Francozi (v letih 1797., 1805. in 1809.). Napoleon ga je priključil kraljestvu Ilirije. Toda spet je prišel pod avstrijsko cesarstvo in ostal pod njim

do 3. novembra 1918., ko so se italijanske čete izkrcale v tržaški luki.

Trst je imel pred dve sto leti šele 4.700 prebivalcev. S Krasa, Goriške in Istre so vanj dotekali novi prebivalci, tako da je l. 1830. štel že 38.900 ljudi. Ko pa je stekla južna železnica, ki je zvezala Dunaj z morjem, in so zgradili moderno, veliko пристanišče, je Trst predvsem s prilivom prebivalstva iz primorskih dežel mogočno zrastel, tako da šteje zdaj 253.000 prebivalcev.

Sprehod po mestu.

Le kratek čas bova skupaj, dragi bravec, zato dajva podvizati, da si ogledava najznamenitejši reči v Trstu. Tu stojiva zdaj v središču mesta, na trgu pred prefekturo in magistratom. Spredaj šumi morje, na levi je krasni dvorec prefektore, na desni velika palača Tržaškega Lloyda, znane največje paroplovne družbe v Trstu, v dnu trga pa je mestna hiša, vrh katere v stolpcu Mihec in Jakec bijeta zvon. Zavijva na levo pa sva pred veliko palačo, kjer je sedež *tržaške borze*. Mimo nje gre naša pot spet na obrežje, kjer stoji *grška cerkev*. Črez most, ki se pne nad velikim kanalom, prideva do *luke Viktorja Emanuela III.* Od luke je zavisno blagostanje Trsta. Ko tu zabrlizga piščalka, vrejo tisoči delavcev na delo ali pa z dela. Luko so začeli graditi l. 1863., završili so jo l. 1901. Obsega 446.280 štirijaških metrov prostora, ki so ga večinoma iztrgali morju. Obala, na kateri lahko pristajajo ladje, je dolga 3357 metrov. Na njej je zgrajenih 18 skladišč in 19 lop, kamor lahko spravijo za 3.335.350 stotov blaga. Ob obali in na petih velikih pomolih štrli v zrak 87 žerjavov, ki dvigajo blago z ladij in ga prelagajo na suho. Luko brani pred viharji močan, 1100 m dolg valolom. Gosti in dolgi železniški tiri tečejo ob obali in vežejo skladišča. Tu si s trdim delom služi kruh na tisoče naših delavcev.

Od luke kreneva naprej in kmalu stojiva pred postajo južne železnice. Na desni vodi široka cesta proti Barkovljam, ki se krasno razprostirajo ob morski obali. Pa kreniva spet proti središču mesta (skozi ulico Ghega) na *Oberdanov trg*, kjer je stala stara vojašnica. Zdaj se tam zidajo velike nove stavbe. Tu je tudi postaja gorske cestne železnice, ki se vzpenja na Opčine. Po ulici Coroneo prideva do krasne *sodne palače*, ki so jo gradili že pred vojno in jo otvorili poleti 1929. Mimo sodne palače zavijeva po ulici Rismondo, na čije koncu stoji pred zelenim ljudskim vrtom spomenik Rossettijev. Široka cesta na desni vodi k *Sv. Ivanu* na Vrdeli. Po ulici Cezarja Battistija prideva pod oboke Chiozza, kjer je promet sila živahen. Tu se odpre široka, z

drevoredom zasajena cesta *Acquedotto*, kjer so tri gledišča. Midva pa kreneva mimo ulice *Imbriani* k *novemu Sv. Antonu*. To veličastno cerkev, ki se dviga na koncu velikega kanala, so začeli graditi l. 1828. in jo zidali 14 let. Ima eno samo velikansko ladjo, ki je največja v Trstu. Prostora je v njej za 5000 oseb. *Veliki kanal*, v katerem najdejo varno zavetje jadrnice in majhni parobrodi, so zgradili pod cesarico Marijo Terezijo leta 1756.; dolg je 400 metrov, širok pa 28. Ob kanalu se dviga srbsko-pravoslavna cerkev sv. Spiridiona, zidana v vzhodno-slovanskem slogu s kupolo in štirimi stolpiči, znotraj bogato okrašena z dragocenimi mozaiki. Skozi ulico *Dante Alighierija* in *Mazzinija* vodi pot mimo dveh velikanskih palač *Tržaške trgovske banke* in *Jadranske zavarovalne družbe* na *Goldonijev trg*. Tu vidiš, kako tramvaji drčijo v velik, z barvastimi, gladkimi stenami iz majolike obzidan predor, ki pelje pod gričem proti *Ščednemu*. Zgradili so ga l. 1908. in je 347 metrov dolg. S trga peljejo na grič stopnice, po katerih stopava proti lepi kapucinski cerkvi in do vrha griča, odkoder se odpre širok razgled črez mesto, morje in kraške bregove. Ob zidovih starega gradu spemo nato proti staroslavni škofijski *cerkvi sv. Justa*. Mogočna in vendar prav domača široko sedi pred nami in bi nam znala mnogo, mnogo povedati. Vstopiva! Nad vrati se skozi krasno okroglo gotsko okno (iz 14. stoletja) vsipa luč v temačni hram. Cerkev sestoji iz treh delov: kjer je zdaj ladja s kapelo sv. zakramenta, je stal v rimskih časih tempelj paganskih božanstev *Jupitra*, *Junone* in *Minerve*, ki so ga kristjani spremenili v *Marijino cerkev*. Poleg nje je sto let pozneje sezidal škof *Frugifer* novo cerkev — tu je zdaj ladja z oltarjem sv. *Justa*. V 8. stoletju pa so med obema cerkvama zgradili veliko srednjo ladjo, podrli vmesne zidove — in tako spojili vse v eno velikansko cerkev, katere podoba se v teku stoletij ni bistveno spremenila. Glavno ladjo, kjer vidiš lep oltar, so prenovili l. 1843. Leva ladja je najlepša; strop je pokrit z dragocenimi mozaiki, slikami, ki so sestavljene iz samih brušenih, barvastih kamenčkov; tu vidiš dvanajst apostolov, ki so že nad 1000 let stari, *Marijo z angeli*. Na levici te ladje je zakladna kapela, kjer so shranjeni dragoceni umetnostni spomeniki, med njimi velikanska pozlačena monštranca, ki jo je cerkvi daroval zadnji francoski kralj *Burbonec Ludovik XVIII.* V sosedni kapeli stoji čudalep kip žalostne *Matere božje* iz 15. stoletja; na glavi ima krono, ki ima 1343 gramov čistega zlata in 1418 draguljev. Za tem oltarjem počivajo ostanki tržaških mučencev sv. *Lazarja*, *Zenona* in sv. *Juštine*. V tej ladji sta še dve ka-

pele. Zelo zanimiv je starinski krstilnik z banjo v sredini, kjer so v starokrščanskih časih krščevali s potapljanjem.

V desni ladji stoji oltar, pod katerim je pokopan sv. Just, zavetnik Trsta, ki so ga pagani za časa cesarja Dioklecijana vrgli v morje. Pet starih slik (iz 14. stoletja) na zidu predstavlja prizore iz svetnikovega življenja. V kapeli sv. Karla počivajo španski kralji iz rodu Burboncev. Zraven je kapela z grobom sv. Servola, tržaškega mučenca; tu sta dve krasni sliki, ena mojstra Ignolija iz l. 1620., druga pa Carpaccijeva iz l. 1540.

Zvonik, podoben srednjeveškemu brambenemu stolpu, stoji že skoro 600 let — na razvalinah paganskega templja — in gleda daleč čez mesto v morske daljave.

Blizu cerkve je v Grajski ulici *stari škofijski dvorec*, ki ga je otvoril l. 1503. tržaški škof Peter Bonomo, pozneje vnet podpornik protestantizma na Slovenskem, in povečal škof Kuret l. 1588. Zdaj se tam nahaja otroško zavetišče.

Od katedrale se spustiva po griču navzdol naravnost k morju — in sva spet pred prefektornim dvorom. Ob obali spešno naprej — tam odmeva iz rdeče hiše z visokim stolpom šumenje kot iz čebelnjaka. Pa niso čebele, ribe so, Janez! To je tržaška *ribarna*. Če od tu stopiva na levo na majhen trg z zelenim vrtom (Piazza Hortis), bova videla poslopje *mestne knjižnice*, naravoslovni muzej, pomorski muzej in blizu še umetnostni muzej »Revoltella«. Prav tam je *cerkev sv. Antona* starega iz l. 1234. in blizu novi škofijski dvorec. Povrniva se spet k morju in naprej proti istrski strani! Na desno je kolodvor pri sv. Andreju — za železnico, ki teče na Podbrdo. Kmalu je pred nama *nova luka*, ki se razteza od Sv. Andreja do Milj ter pokriva 430.330 m². Zgradili so jo od morskega dna s kamnjem, ki so ga nalomili pri Sosljanu. Starejši Kraševci se še spominjajo, kako so posekale mine in so cvenkljali srebrnjaki. Na kamnje so nasuli grižo, ki so jo pripeljavali iz rečnih nasipin pri Tržiču. V luki so veliki posmoli, po 160 m dolgi. Trije valolomi, ki se dvigajo po 20 m nad morskim dnem, branijo luko; največji je dolg 1600 m, ostala po 500 m. Žerjave ob obali in dvigala v skladiščih giba električna sila.

Dalje ob cesti stoji tvornica strojev, last Tržaškega tehničnega zavoda, potem pa sledijo poslopja *arzenala*. Tu so zgradili skoro vse ladje Tržaškega Lloyda. Za arzenalom stoji ladjedelnica sv. Marka, kjer so gradili avstrijske bojne ladje, zdaj pa delajo trgovske parnike. Tu smo v deželi industrije: tu so mestna plinarna, elektrarna, tvornice za juto, za barve, za stisnjene pline, oljarna in tam

gori za ščednim se vali dim iz velikih plavžev in topilnic. Poslušni, kako brni pesem strojev! Tu se gibajo roke delavnih ljudi, ki so to mesto zgradile in ga dvignile k blagostanju in mu še sedaj v trdem delu gnetejo kruh. Kakor kraški kamni, s katerimi so zasuli morje, da na njem stoje palače . . .

Najina pot je blizu končana. Le še en pogled navzgor: v solncu ležijo kraške rebri od Kontovelja pa vse čez do Katinare; vrhu njih pošumevajo redki gozdiči . . . in spodaj so med lepo obzidanimi bregovi posejane hišice naših mandrijarjev. . . . potem pa se v mogočnem, belem loku pne mesto nad morjem, to živo bitje, ki diha, hrope, šumi . . . in bije v divjem taktu . . . srce naše domačije.

Joža Lovrenčič:

Pesem.

*Kakor kaplje deževne, ki po žici polže
druga za drugo in se utrinjajo,
tako je s tvojimi dnevi, srcé,
beže, beže in v večnost izginjajo . . .*

*Bili so lepi, da lepših nikdar,
bili so trdi ko kamen —
lepih in trdih vžarel je zdaj čar
v spominu — v nepogasljiv plamen! . . .*

Joža Lovrenčič:

Na deželi.

*V večernem solncu sedim pod drevesom.
Skozi pozlačeno zelenje
gledam tiho, tiho življenje,
strmeč proti daljnim, daljnim nebesom . . .*

*Odkod se je vzelo, odkod je prišlo?
Ali je ptica v drevo priletela,
sedla na vejo in pesem zapela?
Tako mi pri srcu je čudno mehkó.*

*Ni ptica zapela — spomin se je vzdramil,
smeh in solzé mi iz prošlosti nosi
in — tuberoze — name jih trosi,
da sam nič ne vem, kdaj me je omamil . . .*

Na Markovem trgu v Benetkah.

Bogomir Avsenak:

Gospa.

PREDAVANJE je bilo eno onih redkih, ki so pri nas, ki so čudna in pravzaprav niso predavanja. Če te pozneje kak prijatelj vpraša o njem, bi mu ne mogel povedati nič jasnega, izrazitega ali prijemljivega ali za ključnega. Ali naj mu poveš to?: ko si odhajal, ti je bilo toplo v duši in si znova odprl vrata v svoj skriti dom, ki si jih bil že obupan zaprl pred trdim krikom trga, kjer vsak skuša prekričati drugega. Da si bil že ves top in utrujen od rezkih isker, ki si jih dajal ob vsakem srečanju z njim. In da si zdaj zopet odprl pribežališče in da je vera v njem in da zopet prihajaš pred vrata, se oziraš in vihaš rokave. To je pač mnogo, a to ni nikako predavanje.

V drugi vrsti na levo ob strani sedi gospod, mlad mož. Morda čez dan ni bil gospod, znabiti je bil navaden uradnik, uslužbenec ali karkoli te vrste; zdaj pa je v lepi temni obleki, lice ima obrito in lase vsaj deloma urejene. V profilu je lep, le da je nekoliko bled; človek bi si želel vsaj nekaj krvi v te inteligentne črte, ki so močne in osvajajo. Nagnil se je nazaj in z nekim trudnim zanimanjem poslušal. Zelo lep je tako.

Poleg njega sedi dama, menda žena. Čez ramena nosi težko lisičjo kožuhovino, ki je večja in širša nego je potrebno za njen vrat, ki je v žametu. Tesno in globoko se je zavila vanjo, komaj polovica frizure se vidi iznad lisičje kožuhovine. To je čudno, ker je v sobi pač zelo toplo, še preveč. Gotovo pa tega ni napravila, da bi ugajala; popolnoma mirna je in neznatna, samo po prvih stavkih predavanja se je nagnila daleč naprej, uprla brado ob pesti, s katerimi drži ogrinjalo, in vsa poslušala. Kakor kip je: v križu se je nenaravno močno zleknila, vsa teža gornjega telesa sloni na komolcih. Prav gotovo ji morajo gomolzeti mravljinici po rokah. Po voljnih črtah ledij in ramen se zdi, da je še jako mlada in lepa. Slutnja pa gre še dalje in pogumno trdi, da je tudi dobra. Take slutnje so čudne, a pridejo in pozneje šele vidimo, da so bile pravilne.

V dvorani je skoro mračno; tudi tam spredaj. Tam govori neki človek. Ob mizi sedi in z dlanmi si je zakril oči, da bi bolje videl: da ga ne moti mrak v dvorani. Zdi se, da mu je zoprno, a da ga obenem draži še ta svetloba, ki je v njej. Včasih odpre oči do polovice, glas mu postaja močnejši, tuintam celo vstane in stopi proti ljudem ali se umika v ozadje. Med ljudi gre korak, dva, pa jih najbrž ne vidi, ker jih ne gleda; samo nekoliko besed izgovori

glasneje in s stopnjevano izrazitostjo, kakor da je dolgo s težavo iskal izraza, ki bi povedal pravo: zdaj pa izgovori misel z veseljem, ki mu le še tuintam zadrhti od nezadovoljnosti nad izrazom.

Nato se zopet vrne k stolu in si zastre oči.

Govori. Besede se kopičijo; niso tekoče, niti zvezane niso vedno. Včasih so hitre in dirjajo in se love in kar prijemajo druga za drugo, kakor delajo otroci, ko se igrajo: ko grabi pri begu naslednik svojega prednika za obleko ali za mahajočo roko ali za lase, da ne bi nastala med njima vrzel, da ne bi zaostal in se izgubil, ako bi ostal sam. Hitre besede kakor v strahu, da ne bi prežgodaj minil trenotek, odmerjeni, blaženi, redki in nezavedno kratki, ko nam je dano, da govorimo s pravimi besedami in moremo govoriti, kakor je; hitre in se kobalijo druga preko druge, nič ne marajo, če se pri tem butajo s komolci in če katero pohodijo: samo da bodo na cilju, preden se zaprejo vrata, ki jih je odprl trenotek in se bodo spet zaprla. Potem pa so besede trudne in zabrisane, kakor iz spomina govoré ali za vrati. Nerodne so in ne morejo nikamor. Jecajo in desetkrat se spreoblečejo, desetkrat prevrnejo, pretepaajo se in si medseboj očitajo, da nobena ni prava, mečejo s prestola tisto, ki je sedla vanj, in postavljajo drugo, boljše in bolj pravo, a vedo, da tudi ta ni prava. Ko so že izgovorjene, niso zadovoljne. Počasi hodijo druga za drugo in so podobne sencam; včasih gredo po dve, po tri ali po pet ali pa v celi mirni vrsti, šepajo ali stopajo vzravnano, a so kakor glas ali luč za zastorom, podobne nečemu, ki ne sveti in ne živi in ne živi z veseljem. Vedo, da niso prave. Tuintam bi rada mesto njih govorila dlan, ki se je sprožila v ne navadno, krčevito kretnjo. Oko se pri tem odpre in s širokim pogledom seže za tisto besedo.

Zakaj stojita dva, fant in dekle. Dobre volje sta in razposajena, da kar iskrita. Kadar oni spredaj išče besede in je ne more najti, se fant skloni k njej in tako se oba smejita. Fant skloni glavo, da mu rob kape pokrije nasmeh, dekle pa se skriva v njegovo senco in dene robec na usta. Kaže, da je napravil jako dober dovtip. Nekateri iz okolice se jezijo, a onadva ne vidita tega. Zdajci se zresnita, se nehata smejati in sta kakor drugi. Ni moč goče ostati izven kroga.

Človek govori. Besede niso lepe in se ne vežejo, težko bi jih bilo strniti, da bi jih objelo oko. Sem gredo in tja gredo, razhajajo se in se zopet najdejo, blodijo kakor bogati ali pijani ljudje. Tu ena lučka in daleč drugje zopet ena, dve, čisto drugje tretja.

A to čutimo: male so, a čudovito polne, čudovito prave, čiste in nezameglene kakor otrokove oči.

Nekdo se pogreza v svoje hrame ter pri naša z nemiro in s težavo na dan zaklade. Roka se mu trese. A je prisilil ljudi, da so prinesli srca iz prsi in da leže pred vsakim in pred vsemi v sijaju skrivnostnega odkritja. Kako trepeta vsakdo od njih ob sijaju svojega bogastva in ob nemiru človeka, ki je našel nekaj nenavadnega in se mu iz globine čudi. Trepeta, a mu je pri tem toplo.

In je ostalo, ko je človek že nehal govoriti, da niso vedeli, kako. Že vstopajo, a še se vsakemu na prsih blišči srce v omamnem sijaju, kar nad obleko, kakor monštranca. Nič ne ploskajo; morda čutijo, da se resnici sami ne ploska. In kdo bi mislil na to, ko pa imajo na prsih bliščeče srce, prosto, neuklenjeno, nezastrito luč. Potem je udaril nekdo ob dlan, morda, da reši položaj. Za njim tudi drugi: a ko je katera dlan zaploskala ob drugo, se je umaknilo srce v prsi nazaj in luč je izginila. Samo nekaterim se je še svetilo skozi obleko kakor pokopana luč. Fant in dekle sta odšla prva, a sta molčala in nista gledala drug v drugega.

Gospa v drugi vrsti ni zaploskala, da ne bi zmotila svoje lučke. Hitela je ven, da ubeži. (Mož je hitel ob njej in razločno videl njeno srce na prsih, kako ji ožarja obraz. Bil je žalosten, da bi umrl.

Ljubila sta se kakor otroka. In danes se mu je v divji bolečini razlilo srce, ko je med predavanjem pogledal ženo: ravno takrat je človek tam spredaj položil srce kakor uro na mizo predse in takoj nato, kakor pod nepremagljivo silo, kakor v sugestiji ali v sanjah — ona kot prva med vsemi. Telesno bolečino je čutil, ko se mu je krvavo razlilo srce. Hotel bi ubijati ali umreti.

Gospa ni vedela ničesar, se ni zavedala česa novega, nepravilnega. Bila je samo srečna, da je nekdo govoril, kakor si je že dolgo želela in še nikoli našla. Mož, ki jo ljubi in ga ljubi sama, nikoli ne govori tako. Vsa srečna je molčala, da je mož povесil glavo in stiskal ustnice.

Po večerji jo je prijel za roko in ji čisto od blizu pogledal v oči: »Ali se bom večno boril zate?« Govoril je zamolklo, da ga je začudena pogledala. Takoj pa je razumela ter se vedro zasmejala, kakor pravi otrok: »Kako le moreš priti na tako čudno misel!«

Kakor da hoče s samo seboj zakriti tisto misel, ga je hlastno objela in mu hotela do ust. »Zakaj si tak?« Jokala je v resnični bridkosti.

Gospod pa je umaknil pogled in še bolj trpel. Vrtal je vase: »Ali sem ali nisem? — Ali sem le preveč molčal?«

Padla je senca od nekod in jutro je bilo žalostno.

Denarja ko listja.

Vesela povest iz ameriškega življenja.

Spisal Peter B. Kyne. — Prevedel France Magajna.

IX.

NASLEDNJI dan popoldne je Nelko poklical telefon iz Los Angelesa. Gospod J. Fitzgerald, policijski načelnik, je poročal, kakor ga je bila deklica prosila.

»Čim sem prejel vaše pismo,« je naznanjal, »sem nemudoma poslal k znani hiši zanesljivega moža, da jo nadzoruje. Banka je najbrž obvestila našo dvojico o došlem čeku telefonično, kajti ob pol enajstih sta se prikazala na ulici in najela avto. Odpeljala sta se k nekemu zakotnemu odvetniku v mestu. Ko mi je moj zaupnik poročal o tem, mi je bilo mahoma vse jasno in čisto kot zlato. Da pojde krepostni par naravnost v Pilarcitos strašit našega nespametnega fanta, je tako resnično, kakor je resnično, da nas muči strah pred smrtjo in pred davki! Zato sem v brzem avtomobilu poslal dva svoja zaupnika v Pilarcitos. V mladeničevi hiši bosta na pravnem mestu skrila diktograf, po katerem bosta lahko iz daljave poslušala razgovor, ki se bo vršil v dotični sobi. Vi med tem pošiljate spretno in zanesljivo brzopisko, ki zmore vsako izgovorjeno besedo sproti zapisati. Ali jo boste mogli najti?«

»Jaz sem najhitrejša in najzanesljivejša brzopiska v vsem okraju,« je odvrnila Nelka mirno.

»Izvrstno! Prepuščam vam, da uredite vse potrebno za moja dva moža, ko prideta tje. V Svitalovi hiši bosta morala nemoteno biti vsaj eno uro, da namestita diktograf in napeljeta žice.«

»Nič lažjega kot to. Vašemu zastopniku bom pojasnila vse podrobnosti, ko se jutri oglasi pri meni.«

»Dobro. Ptička se bosta ujela na limanice, ne bojte se! Če se kaj novega pripeti, vam bom že pravočasno telefoniral.«

To je storil naslednji dan ob pol deveti uri dopoldne. Poročal je, da sta Karelček iz Kolorada in njegova pajdašinja stopila ob osmi uri na vlak, da sta kupila vozne listke v Pilarcitos in nazaj ter da bosta dospela v Pilarcitos ob deveti uri zvečer.

Ob desetih dopoldne je v Trgovsko banko v Pilarcitosu vstopil neki neznan zaspalec in se leno razgledoval okoli. Nad nekim okencem je opazil majhno tablico, na kateri je stalo z zlatimi črkami zapisano ime: »Nelka Cathcart.« Počasi in zamišljeno se je lenoba napotil tje.

»Tajni policijski narednik Fahej iz Los Angelesa,« je zamrmral in široko zazelhal.

»Mene in mojega tovariša je načelnik poslal k vam, da poslušava vaše ukaze.«

»Veseli me, da vas poznam, gospod Fahej. Tu boste našli vsa potrebna navodila,« je dejala Nelka in mu skozi okence dala zalepljeno ovojnico. »Na svidenje!«

Gospod Fahej je dolgočasnega obraza odstavil iz banke in se pridružil na ulici svojemu tovarišu, detektivskemu naredniku Abrahamu Lipovskemu.

»Sedaj sem se seznanil z najpretkanejšo žensko na svetu,« je dejal. »Tako ti je prebrisana, da ni hotela niti govoriti s tujcem na takem kraju, kjer jo lahko vsak vidi. Ko se prikažem, mi pomoli skozi okence že napisana navodila in vse, kar mi reče, je: Veseli me, da vas poznam. Na svidenje!«

Odprl je ovojnico in prečital vsebino svojemu tovarišu:

»Karelček iz Kolorada in Mima bosta dospela v Pilarcitos ob deveti uri zvečer po železnici vzhodne črte. S postaje bosta šla najbrž naravnost proti hiši gospoda Svitala, ki je na Modri ulici št. 302, vogal Leskove ceste.

Ob sedmih zvečer bo gospod Svital zapustil svoj dom, da odpelje mene k večerji. Vretil se bo še po deseti uri. Čim odide iz hiše, bo njegov črnokoži sluga odšel za lastnimi opravki proti trgovskemu delu mesta, odkoder ga ne bo tako kmalu nazaj. Vaša naloga je sedaj, da greste v ozadje hiše in z vetrihom odprete kuhinjska vrata. Ključavnica je staromodna in vam ne bo delala preglavic.

Diktograf namestite za staro zofo, ki jo boste našli v sprejemnici; žici speljete ob steni pri tleh do klavirja, za katerim jih potegneta navzgor, potem skozi okno ter naprej po dvorišnih tleh do avtomobilske lope. V lopi vas ne bo nihče nadlegoval, kajti gospod Svital ima svoj novi avto v neki garaži v gornjem delu mesta.

Ko me bo gospod Svital zapustil pri mojem stanovanju in se odpeljal naprej, spravite svoj avto v garažo, prihitim k vam v avtomobilsko lopo. S seboj bom imela električno žepno svetiljko, zapisnico in nekoliko nastrojenih svinčnikov. Namesto mize mi bo blatnik starega avtomobila. Ko pridem, bom dvakrat udarila na vrata, z dolgim presledkom med prvim in drugim udarcem. Vse ostalo prepuščam vam.«

»Torej, kaj praviš o tem dekletu?« je vprašal narednik tajne policije Fahej svojega tovariša.

»Pravim, da bi jo še danes zasnil, če bi vedel, da me vzame — kar me pa ne bi,« je dejal narednik tajne policije Lipovski žalostno.

* * *

Točno ob sedmih se je Elmer oglašil pri Nelki, nakar sta se skupno odpeljala večerjat v Angellottijevo gostilno. Med vožnjo se nista niti z besedico dotaknila stiske, v katero je mladenič tako lahkomišljeno zablodil. Na deklici niti ni bilo opaziti, da se za mučno stvar kaj zanima. Tako je Elmer šele proti koncu večerje omenil neprijetno zadevo.

»Nocoj ne bova plesala, veš, Nelka,« je dejal. »Moral bom namreč kmalu domov.«

Nelki se je obraz vidno podaljšal.

»Ne morem, res ne, Nelka! Domov moram, kjer me čaka zelo bridka ura. Danes zjutraj sem prejel od Dorice Gejtjudove brzojavko, v kateri mi sporoča, da me pride nocoj po deveti uri obiskat in da naj bom zatorej doma.«

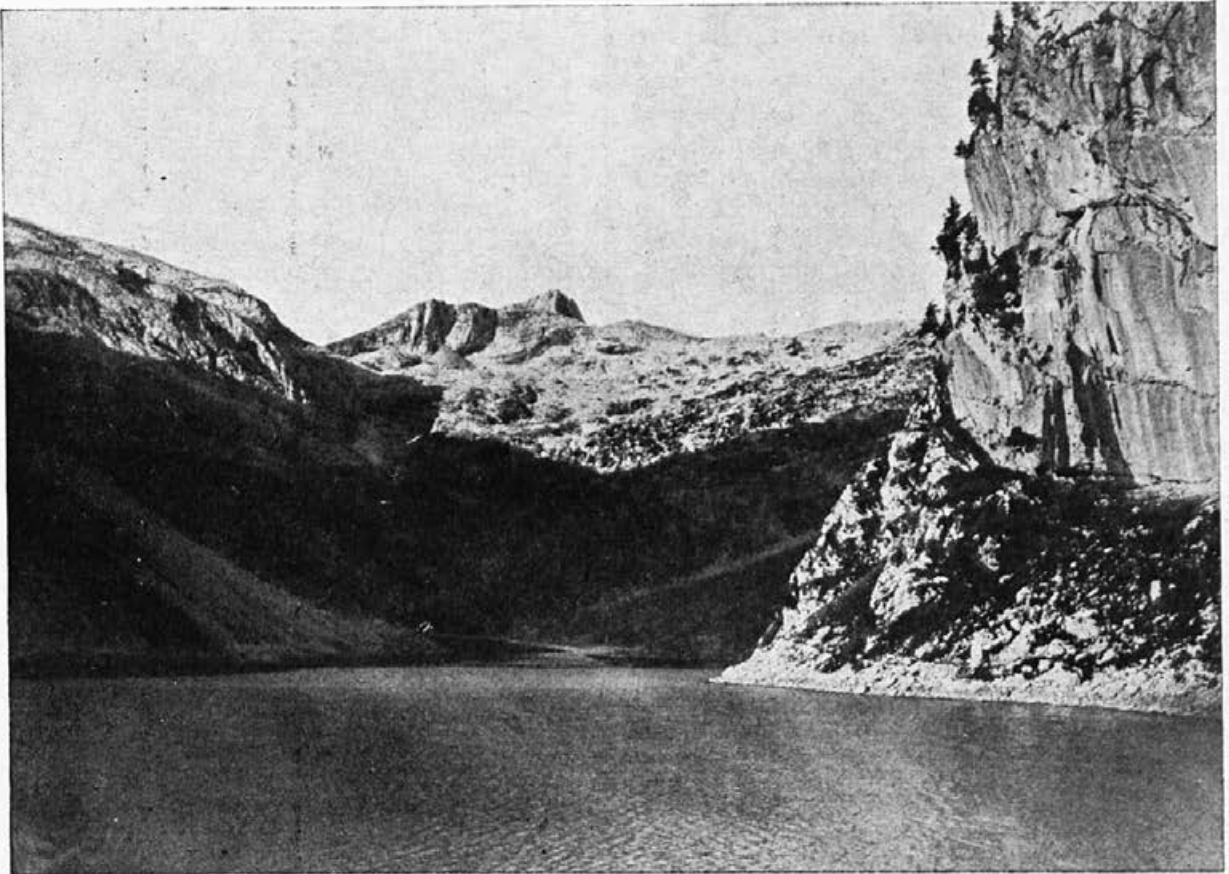
»Kaj meniš, kaj neki hoče?« je vprašala Nelka z zaspanim zanimanjem. Postregla si je s par olivami in jih z naslado použila. Elmer, ki jo je ostro opazoval, se je vidno pomiril.

»Če hočem biti pravičen,« je dejal, »moram priznati, da je moje obnašanje napram Dorici nemoško in nepošteno. Sodim, da bo zahtevala od mene pojasnil.«

»Dorici ni do tvojih pojasnil,« je dejala Nelka mirno. »Tudi ji ni mnogo do tvoje ljubezni. Od tebe želi samo denarja in ničesar drugega.«

»No, seveda; tisoč dolarjev sem ji bil obljubil. Dozdeva se mi, da se je na mojo obljubo celo zadolžila in da je sedaj v veliki zadregi, ko vidi, da tisočaka ne bo.« V klavrnem pogumu se je klavrno nasmehnil. »Dekle se mi nekoliko smili,« je nadaljeval, »nekoliko sem pa le vesel, ker sem zmagal. Seveda, če dobro premislim, vidim, da sploh nisem bil vanjo zaljubljen. Ko sva bila skupaj, mi je šinila v glavo kakor šampanjec, če sva se pa ločila, je ogenj mahoma ugasnil. Blazen sem moral biti, veš, Nelka, drugače bi ne dopustil, da te le za trenutek nadkrili.«

»Če bi nas sodili po naših najslabših delih,« je rekla Nelka, »bi nam trda predla na tem in na onem svetu. Kadar listam po namišljeni knjigi tvojih del in tvojih vrednot, vidim dolg niz zlate aktive — stran za stranjo se vleče — na strani pasive pa najdem samo neznatno človeško zablodo, ki bi ji dali lahko naslov: Dorica Gejtjudova. In ta tvoj malenkostni dolg je sestavljen iz enakih delov slepote, radovednosti, nespameti, miljene sebičnosti, otroške lahkomišelnosti, moške nadutosti ter izvirnega greha. Padel si v lužo, a ne brez upora in boja, in ko si padel, je ostro zbolelo vse, kar je bilo v tebi lepega in dostojnega — in dobro si se tega zavedal. Osvojil si lepo deklo, ne da bi občutil v tem srečo. Opajal si se z namišljeno srečo, ki je

Belopeško jezero.

ni bilo niti namišljene; samega sebe si vedo ma varal. Veruj, Elmer, da me tvoje porcelane nasto mestno dekletce ni nikoli nadkrililo niti za ulomek trenutka. Dragi moj, daj si dopovedati, da me ne bo pri tebi porazila nobena ženska; ko gre za tebe, sem pretkano dekle, ki je polno spletk, ki je dalekovidno in sebično, da mu ga ni para!»

Elmer se je glasno zasmel. »Take smešnice rad poslušam,« je dejal. »Povej mi še eno!»

»Ti si neozdravljiv tepček! Radovedna sem, kako moreš neki napraviti iz človeškega bitja angela. Sedaj pa pojdiva plesat, potem pa domov, kjer te bomo začeli vzgajati po novih načinih.«

Ko se je Elmer pri njenem stanovanju poslovil od Nelke, je bil toliko drzen, da jo je prosil poljuba, ki naj nadomesti voščilo 'lahko noč'. Nelka se mu je smejala. »Nocoj ne bo nič,« je rekla, »in sicer zato ne, ker, prvič, meni ni mnogo do poljubov, in, drugič, ker nimaš nobene pravice, iskati poljubov pri meni.« Dokaj poparjen se je Elmer odpeljal.

Brž ko se je avto skrnil za prvim vogalom, se je Nelka obrnila in hitrih korakov tekla proti Elmerjevi hiši. Prišedši v bližino, je z naravnim korakom nadaljevala svojo pot po

Modri ulici in potem mirno zavila na Leskovo cesto. Od tu je na stopnicah Elmerjeve hiše opazila moško in žensko postavo, poleg njihovih nog pa dvoje malih, ročnih kovčegov. Za hišo se je razprostiralo dvorišče, v njegovem dnu pa, skoro tik ob Leskovi cesti, je stala Elmerjeva avtomobilska lopa, ki se je proti cesti odpirala. Nelka je mirno korakala tja in po dogovorjenem načinu potrkala na široka vrata.

»Ga že čakata,« ji je šepetaje naznanil detektivski narednik Fahej, ko je vstopila.

»Vem, sem ju že videla. Elmer bo tukaj v petih minutah. Je-li vse v redu?«

»Vse je šlo kakor po loju,« je dejal narednik Lipovski.

»Elmer bo prihajal po Modri ulici v smeri proti Leskovi cesti. Ker ju pričakuje, se ne bo razgovarjal z njima na verandi, marveč ju nemudoma odpelje v hišo. Vsekakor bi bilo pa le dobro, da se eden od vaju približa hiši in posluša.«

Počakali so pet minut, nakar je eden od detektivov neslišno odtaval proti hiši. Po preteku dveh minut se je že povrnil. »Vse, kar je rekel, je bilo: 'Dober večer!'« je poročal, »potem ju je povabil v hišo, da se poraz-

govorijo, nakar mu je rekla ženska: „Aha! Pa si le pameten!“

Detektivski narednik Fahej je potisnil čez Nelkina ušesa spono s slušalkami ter ji z električno svetiljko svetil, ko je naslonjena na avtomobilski blatnik zapisavala s čudnimi brzopisnimi čačkami kratki razgovor, ki se je vršil med Elmerjem in njegovima posetnikoma. Tudi oba detektiva sta imela na ušesih slušalke.

Elmer je odklenil vrata hiše, vžgal električne luči ter odšel v svojo spalnico, da odloži suknjo in klobuk, preden se vrne v sprejemnico, kjer ga je čakala njegova Nemeza.¹ Nelka je vsa vzdrtela od ponosa, ko jim je skriti diktograf prinesel prve njegove besede. Obrvi obeh detektivov so se dvignile, naredniku Faheju pa se je čeljust pobesila v šaljivi resnobi. Elmer je namreč brez vsakega obotavljanja začel prvi z napadom.

»Torej, Karelček iz Kolorada, stara kost, kako je kaj?« je vprašal veselo. »Kaj praviš, če prinesem požirek dobre pijače, da si operiš popotni prah iz grla? Mislim seveda požirek vode. Dajati vino takemu dehorju kot si ti, bi bilo res škoda.«

»Pravim,« je začel Karelček klavrno, »kako prideš do take...«

»Kako? Sama priteče po cevi in pride skozi pipo ven,« je razlagal Elmer z dobrovoljnim glasom. »Tvojo brzojavko, Dorica, ali kako se ti že pravi, sem srečno prejel. Hotela si ta sestanek, nisi mi pa povedala, da pride s teboj tudi ta tvoj dobri možakar. Potrebno je, da se razumemo med seboj. Tvojega spremljevalca midva čisto nič ne potrebujemo in zato mu reci, da naj med najinim pogovorom lepo molči; res, Karelček, če boš zevnil eno samo besedico, ti bom tako prilepil po čeladi, da boš popolnoma pozabil na današnje bridke čase. Ko smo si torej v tem edini, boš, mila moja Dorica, na glas povedala, kaj ti teži srce. Ne pomišljaj se mnogo, ker če me mine potrpežljivost, vaju lahko izkidam na cesto, preden izvem vse.«

Sledilo je pet sekund popolnega molka, potem:

»Roke kvišku, Karelček moj zlati! Nikar se ne igraj s samokresom, ker se utegne izprožiti! Tako, vidiš, bo bolj pametno! Meniš li, da sem res tolik bedak, da se bom podal z vama v taka prijazna pogajanja, ne da bi se znal paziti? Zdaj se mi lepo obrni in miruj, dokler ti ne odvezam nevarne igrače. Tako. Zdaj je vse dobro, Karelček, Samokres ti vrnem, naboje pa si ohranim za spomin. Dorica, ugasla lučka mojega življenja, zini vendar kako besedico!«

¹ boginja maščevanja in kazni za pregrehe.

»Prišla sem te vprašat, zakaj si me zavrzel.« Doričin glas je bil trpek in napet od silnega gneva.

»Menda že veš, zakaj. Ne ugaja mi ta le možicelj tukaj in radi njega mi ne ugajaš tudi ti.«

»Zakaj ti ne ugaja on?«

»O njem imam jako zanimive policijske podatke, vse lepo napisane črno na belem. Morda bi jih rada čitala tudi ti? Ako te je volja, primerjaš lahko njegovo fotografijo z izvirnikom ali se pa tudi prepričaš, če so njegove telesne mere, vzete na njem po Bertillovem sestavu, pravilne.

»Nehaj s tem, Mima,« je zagodrnjal Karelček zlovollno. »S takim praznim besedenjem ne pridemo nikamor.«

»Dragi moj Karelček, rekel sem ti, da te lopnem po čeladi, če zevneš eno samo besedico,« ga je opomnil Elmer. »Nisem držal besede, ki sem jo bil dal Dorici ali Mimi ali kakorkoli ji je že ime, ko sem ji obljubil tisoč čakov, to pa še ne pomenja, da je ne bom držal tudi pri tebi.«

Tem besedam je sledil pridušen vzklík, drsajoč glas stopinj, ropot pohištva in potem — tišina! Nelka je vidno vztrepetala. Svoje blede obličje je obrnila proti detektivu Faheju, ki je tolažeče položil svojo veliko tace na njeno malo, rjavo roko.

»Kdo ve, če bo fant opravil sam?« je zasopihal srdito. »Karelček iz Kolorada je zmogel vsega in ga lahko zabode z nožem, ki ga vedno nosi s seboj. Morda bo pametno, če grem malo tja pogledat.«

»Ni potrebno,« je dejala Nelka s pogumnim in hvaležnim glasom. »Elmer bo Karelčka otepel, pa če je le-ta narejen iz samih divjih mačkov!«

»Nebogljeneč nam bo vse pokvaril,« je tožil Lipovski grenko. »Tako pa se že ne bi smel obnašati. Mislili smo, da bo točil solze, moledoval okoli njih in jim ponujal denarja, zdaj pa jim ne da niti toliko priložnosti, da bi povedala, kaj hočeta od njega. Na ta način jih ne bomo mogli obtožiti izsiljevanja.«

»Trmoglavec je in zasluži, da bi ga človek našeškal,« je momljal Fahej. »S takim veseljem bi mu navil ušesa, pa ga le imam rad — tega vrlega dečka!«

Nelka ga je hvaležno pogledala. »Vi ste zlata duša,« mu je zašepetala.

Diktograf jim je prinesel nove besede. Govoril je Elmer.

»Dokler tava naš ljubi Karelček po deželi sanj, bova midva, Dorica, lahko nemoteno kramljala. Daj, podvizaj se, Dorica! Kakšne so tiste zle novice, ki jih nosiš zame?«

»Dragi moj Elmer,« je odvrnila deklica z žalostnomilim glasom, »ne prinašam zlih no-

vic. Prišla sem, da izvem, zakaj si nama obrnil neprijazno lice. Zakaj si me zapustil? Poslal si mi bil ček in ga potem preklical; s tem si naju spravil v strašno stisko. Pojasni mi svoje neumljivo početje, Elmer.«

»Ali ti ga nisem že dovolj pojasnil?«

»Da, a ne dovolj. Lažnivi podatki, ki jih neki imaš, še ne izpričujejo, da je moj brat resnično zločinec, čeprav ga prikazujejo kot takega. Jaz, ki ga poznam bolje kot kdorkoli na svetu, vem dobro, da ni zločinec in da nikoli ni bil. Kdo ve, morda imaš celo o meni zločinskih podatkov; to bi ne bilo prav nič čudno.«

»Žal, nimam jih še, upam pa, da jih v najkrajšem času dobim. Neznani prijatelj, ki mi je bil poslal zanimivih vesti o Karelčku, utegne poslati kako lepo novico tudi o tebi.«

»Pozabljaš, Elmer, da sem tvoja zaročenka.«

»Dozdeva se mi, Dorica, da sem to že davno pozabil. Sicer pa nikoli nisem bil tvoj zaročenec. Nikoli te nisem vprašal, da postane moja žena.«

»Vsekakor si mi dal nekaj takega močno razumeti. Bojim se, da boš imel velike preglavice, ko boš poskušal pojasniti ognjevite izjave v pismih, ki si mi jih bil poslal. Ne dopustim, Elmer, da bi se tak podeželski šejk igral z mano in me nekaznovan zapustil.«

»Dobro, dobro, Dorica; sem že pričakoval, da me boš izsiljevala in da boš na podlagi prelomljene zaročne obljube zahtevala od mene visoko odškodnino v denarju.«

»Izsiljevala? Kdo neki govori o izsiljevanju? Nisem prišla sem, da ti grozim, pač pa zato, da se o zadevi mirno in pametno porazgovoriva.«

»To ne bo mogoče. Jaz sem eden izmed tistih ljudi, ki jih ne gane ne izsiljevanje ne grožnja in ne licemersko moledovanje. Tvoje misli čitam, kakor da bi jih videl napisane; kakšno ime jim daš, je povsem postranskega pomena... O, dobro jutro, Karelček! Kako so prepevali drobni ptički, ko si plaval v oblakih? Poberi se s tal, prasé zločinsko, in izgini odtod! Glej, da mi ne pozabiš odvesti s seboj svoje zveste tovarišice! Alo! Tam so vrata! Marš ven, oba!«

»Pojdiva, Harvi.« je silila. »Za pojasnila bom prosila gospoda Svitala na drugem mestu in ob drugem času — na primer tedaj, ko bo v najhujšem boju za županski stolček. Ti podli smradljivec!« Dorico je besna togota popolnoma obvladala. »Ti žival, ti ničvredna! Ne bo dolgo, ko me spoznaš; le potrpi nekoliko! Osmešila te bom pred vso deželjo! Vsaj to, če ne drugega, zmorem storiti, in storila bom, če se le ne podere svet! Nisem prišla sem z izsiljevalnimi nameni, ampak...«

»Da, že vem. Pisma, ki sem ti jih bil posiljal, bodo videti zelo smešna, ko jih objaviš v listih, a raje se dam ustreliti, kakor da jih kupim od tebe,« je odvrnil Elmer Svital.

»Ni mogoče!« Doričin glas je bil nepopisno porogljiv. »Morda si pa pozabil na kopicico presladkih besed in obljub, ki so v njih? Le potolaži se; kmalu ti pošijem prepise, da si o vsejši spomin. Znašiti se boš, prijateljček moj, tedaj premislil.«

»Povej mi sedaj, koliko zahtevaš zanje?«

»Ah-ha! Pa se le malce zanimaš za svoja pisma, kaj Elmerček! Poslušaj me tedaj! Ako jih hočeš dobiti nazaj, boš nocoj plačal zanje ravno pet tisoč dolarjev v zlatu na roko. Dalje mi napišeš zadolžnico za nič manj kot sto tisoč dolarjev, za katero mi jamčiš z vso dediščino po svojem pokojnem stricu Hiramu. Prišel boš v Los Angeles, kjer bo moj odvetnik poskrbel za vse podrobnosti.«

»Ampak, ljuba moja Dorica, to je vendar izsiljevanje!« je tožil Elmer.

»Izsiljevanje je beseda, ki meni prav nič ne ugaja. Lepše bo, če rečemo, da bo to odškodnina za moje počeno srce. Prej sem dejala, da hočem pet tisoč v zlatu na roko; no, pa sem tudi s čekom zadovoljna. Zanesem se, da ga to pot ne boš preklical.«

»Kdo bi sodil, da bodo moji pisateljski umotvori dosegli tako visoko ceno!« je menil Elmer dobrovoljno. »Kje je neki kdo, ki bi znal napisati tako nezaslišano draga pisma! Dorica, solnce mojega srca, nikar se ne vda; jaj varljivim nadam! Ne bom kupoval svojih pisem in vprašal sem le radi tega, ker me je zanimalo vedeti, kako visoko znaš ceniti moje srčne izlive. Bodi prepričana, da ne dam zanje niti porabljenih poštnih znamke. Pojdi sedaj in sprejmi v slovo mojo iskreno hvalo za žaltave izkušnje, ki sem jih bil pri tebi deležen. Ti si prva ženska, ki me je znala spremeniti v osla, in veruj mi, da si tudi zadnja. Dekle, ki si ga bom sedaj izbral, bo dekle po božji volji in ne taka živa laž kot si ti. Karelček, le naprej pogumno skozi vrata na cesto, kaj bi se tako obotavljal! Lahko noč, prijateljca moja!«

Sledil je zamolkel udarec, ki ga napravijo vrata, ko se zaprejo. Nastopila je tišina.

V avtomobilski lopi sta se detektiva Fahej in Lipovski pomenljivo spogledala. »Misli! sem že, da bo fant vse pokvaril,« je pravil Fahej, »pa je nazadnje le pokazal zdravo pamet. Kaj deš, Lipko?«

»Menim, da se je deček v začetku le igral z njima,« je godrnjal Lipovski. »Pa naj bo to kakorkoli, mi trije smo slišali dovolj. Ko se vrneta v Los Angeles, ju primemo in posadimo v hlad. Ni, da bi se sedaj bavili z njima.«

Kupila sta si povratni vozni listek že v Los Angelosu, zato bosta brez dvoma odpotovala tje.«

»Ženske nimajo v glavi nobene pameti,« je izjavil Fahej slovesno. »Izjema je samo naša sotrudnica tukaj. Razjezi jih, pa ti bodo naštele vse, kar bodo vedele. Saj ne boste, gospodična Cathcart, povedali Elmerju, kar ste slišali nocoj?«

»Seveda ne! Čemu bi ga spravljala v neprijetno zadrego?«

Lipovski je poškilil proti Faheju.

»Kaj pravita, ali ni Elmer strašno pogumen?« je vprašala Nelka željno.

»Ne vem,« je godrnjal Fahej, »če je pogumen ali prismojen ali morda samo navaden tepec. Vse, kar vem, je to, da naj bo karsibodi, jaz bom zmeraj na njegovi strani. Zdaj pa menim, da je naša naloga končana in da nam preostaja še vprašanje, kako dobiti diktograf iz hiše.«

»Sluga Jasper bo imel jutri prost dan,« je razlagala Nelka, »in ga zato ne bo doma. Do poldne poskrbim, da me Elmer odvede h kosi silu in preden se pa vrne, bosta diktograf z lahkoto odstranila. Če bi bila na vajinem mestu, bi takoj zdaj zvila žico v kolač in jo pri hiši skrila v travo; če jo pustita ležati nezvito na tleh, jo Elmer utegne zjutraj opaziti.«

»Medtem ko se bosta bavila s tem delom,« je nadaljevala Nelka, »pojdem jaz domov. Gospodu Fitzgeraldu pošljem jutri dobesedni prepis tega zanimivega zapisnika. Zakaj pa te krepostne dvojice že nocoj ne zaprete?«

»Zato, ker Pilarcitos ne spada pod našo sodno oblast. Lahko ju zapreva, seveda, ampak le s sodelovanjem tukajšnje policije; tako pa bi se stvar že jutri razvedela po vsem mestu. Ne, ne; ptička naj se vrneti v Los Angeles, kjer ju čaka prav udobna kletka. Znabiti se nam posreči, da pograbimo tam tudi njunega zakotnega odvetnika.«

»Odličnjak ste v svojem poslu, gospod Fahej! Iskrena vam hvala! Zdaj pa lahko noč, prijatelj.«

Previdno je odprla duri in neslišno odkorakala proti Leskovi cesti. Ko je dospela do cestnega pločnika, je opazila par streljajev daleč nekega moža, ki je nosil v rokah dvoje malih kovčegov. Poleg njega je stopala ženska postava. Hitro je prekoračila Leskovo cesto proti nasprotnemu pločniku in brzih korakov hitela za odhajajočo dvojico. Dospevši v osrčje mesta, ju je videla, ko sta zavila proti največji mestni garaži.

»Avto bosta najela in se odpeljala v San José,« je pomislila. »Jasno je, da ne marata prenočiti v našem mestecu. Moram se prepričati, če bo to res.«

Pogumno je šla za njima v garažo in stala ob strani, ko se je Karelček iz Kolorada pogajal z nočnim oskrbnikom za najetje zaprtega avtomobila, s katerim bi se rad s svojo ženo odpeljal v San José. Ko sta se nekaj minut pozneje odpeljala, je Nelka najela drug zaprti avto in jima sledila v temno noč. Dospevši v mesto San José, sta zasledovanca ukazala ustaviti pri vходу nekega hotela, kjer sta izstopila. Brez pomisleka sta odkorakala v hotelsko vežo in najela sobo. V knjigo za tujce je Karelček iz Kolorada zapisal ime: »Josip Skidmore in soproga. Los Angeles.«

Nelka se je vsa zadovoljna odpeljala v Pilarcitos in se neslišno splazila v svojo sobico v Tullijevi hiši. Ura je bila že ena po polnoči. Deklici se neki še ni mudilo spat, kajti bistrih oči je dvignila slušalko pri telefonu in poklicala nekega gospoda Faheja, ki je imel s svojim tovarišem najeto sobo v hotelu Palace Grill. (Dalje.)

Venceslav Sejavec:

Nedelja.

*Hiše v beli svetlobi molčijo,
cerkev in zvonik slovesno stojita,
misli zbirata,
da o skrivnostih izpregovorita.*

*Molk — drevje ne šušti,
voda tiše žubori.*

*Koraki ljudi so mirni,
besede umite in zvočne,
iz oči odseva počitek
kot izpod neba.
Sredi tihote se Bog smehlja.*

Ljudje pred pragom.

*»... daj nam še danes
vsakdanji kruh...« —
in rôke iztegajo
kakor v pozdrav.*

*Kdo, kdo bi
teh rok ne spoznal,
kdo ne bi
daru jim dal!*

*Ti si bogat,
imaš avto in grad,
oni hodijo
pod drevje spat.*

*»Povrni vam stokrat
dobri Bog...« —
vzdih duše,
drget rok:
kot kaplja krvi
za dobrotnike...*

Morda je Jezus mimo šel!

a. k.:

Postanek jezikov.

V svetem pismu starega zakona beremo, da sta v začetku živela na zemlji dva človeka in da se je človeški rod šele pozneje namnožil in razširil po zemlji. Ko sta bila samo dva in tudi ko jih je bilo, recimo, deset ali sto, sta oziroma so gotovo govorili en sam jezik. Kako je potem mogoče, da je danes na svetu na tisoče jezikov in narečij, kojih pripadniki se med seboj ne razumejo? Sveto pismo pravi, da je Bog ljudem pri zidanju babilonskega stolpa zmešal jezike in da so se potem razkropili po svetu. Kaj pravi pa znatnost? Ako hočemo odgovoriti na to vprašanje, moramo začeti preiskovati pri današnjih jezikih.

Dandanes je na svetu prava jezikovna mešanica. Slovenec ne razume Nemca, Nemec ne Francoza. Pa niti pripadniki istega jezika se večkrat med seboj ne razumejo, če ne poznajo književnega jezika. Vzemimo Italijana s Švicilije in prebivalca videmske okolice. Razlika med tema dvema narečjema je tolikšna, da se s težavo pogovorita o najnavadnejših stvareh, če ne pokličeta na pomoč toskanščine. Takšno je današnje stanje.

Ker se radi preobširne snovi ne moremo baviti z vsemi jeziki na svetu, vzemimo samo slovanske jezike. Slovanskih jezikov je danes devet, in sicer: slovenski, hrvatski, srbski, bolgarski, ruski (veliko-, malo- in beloruski), poljski, češki, slovaški in lužiško-srbski.

Oglejmo si slovenščino. Sedanjo književno obliko je v glavnem dobila že v 16. stoletju, to je takrat, ko so izšle prve slovenske tiskane knjige. Kot samostojen jezik pa je obstajala že najmanj šest sto let prej, saj imamo ohranjene slovenske rokopise iz 10. stoletja, tako zvane brižinske spomenike. Brižinski spomeniki so taki, da jih človek razume bolj s težavo; nekatera mesta so za povprečno izobražena človeka brez razlage celo neumevna. V času brižinskih spomenikov, to je pred kakimi 1000 leti, so Slovani govorili jezike, ki so si bili precej podobni. To dokazuje dejstvo, da sta sv. brata Ciril in Metod, ki sta bila doma iz Soluna ter sta znala slovanščino solunske okolice, čisto lahko začela oznanjevati krščanske nauke pri severnih Slovanih na Moravskem in so jih ti popolnoma razumeli. Danes bi to ne bilo več mogoče. Če pa sežemo še bolj nazaj, trčimo na veliko ljudsko premikanje, ki se imenuje preseljevanje narodov. Vršilo se je od 4.—6. stoletja po Kristusu. Bilo je veliko gibanje ljudstev, ki je dotodaj skupaj bivajoče člane enega plemena razkropilo v razne smeri. Ako zasledujemo pot, po kateri so šli Slovani,

v nasprotni smeri (to se lahko stori, ker imamo v takratnih letopiscih več migljajev o Slovanih in ker so slovanski rodovi povsod ob poti pustili sledove v obliki krajevnih in rečnih imen), spoznamo, da vse sledi vodijo v ozemlje med Dnjestrom in Dnjeprom, Vislo in zapadno Dvino. To so štiri reke v današnji Poljski in v zapadni Rusiji. Tam so torej bivali prvotni Slovani. Bilo jih je manj in ozemlje je bilo manjše. Ako so se torej 300 let po izvršeni preselitvi zemljepisno tako ločeni Slovani kot Moravani in prebivalci solunske okolice zlahka razumeli, koliko bolj so se morali razumeti takrat, ko so še bivali skupaj. Jezik, ki so ga govorili takrat, je bil enoten ter je kazal najbrž samo takšne razlike v narečjih, kakršne imamo danes med Vipavci in Tolminci ali podobno. Ta prvotni in enotni slovanski jezik se imenuje praslovanščina. Govorili so ga še kakih 400 ali 500 let po Kristusu. Tedaj torej ni bilo Slovencev, niti Čehov ali Rusov, bili so samo Slovani.

Ali pa je praslovanščina prvotni jezik človeškega rodu? Nikakor ne, saj vemo, da so istočasno že obstajali drugi jeziki, ki ne spadajo v slovansko skupino. Sodobniki praslovanščine so bili pragermanščina, italščina (pozneje latinščina), keltščina, ilirščina (ostanki so ohranjeni v današnji albanščini), grščina in razni azijski jeziki (armenščina, indijsščina itd.). Podrobno in natančno primerjanje teh jezikov nam odkrije veliko skupnih stvari, zlasti v besednem zakladu, n. pr.

cerkvenoslovansko *mati*, *matere*; nem. *Mutter*; lat. *mater*; grš. *méter*;

staroindijsko *pitar*; gotski *fadar*; nem. *Vater*; lat. *pater*; grš. *pater*.

Seveda ni še rečeno, da morajo biti vse besede v vseh navedenih jezikih skupne, kajti mnogo izrazov so ljudje stvorili sami zase, neodvisno od sosedov. Skupnost je približno taka, kakršna je danes med slovanskimi jeziki. Vse kaže, da so prej naštetih jeziki izšli iz neke enotne podlage. Učenjaki so ta skupni izvor res našli v jeziku, ki se imenuje indogermanščina. Ognjišče indogermanščine je najbrž iskati v današnji južni Rusiji. Pisanih dokazov o tem sicer nimamo, a s primerjanjem lahko marsikaj doženemo. Jezikoslovci so ugotovili, da imajo vsi jeziki, ki so izšli iz indogermanščine, istokorenske izraze za bukev, brezo, hrast in smreko. Ta drevesa rasejo samo v Evropi. Podobni pojavi govorijo baš za južno Rusijo. Enotno indogermanščino so govorili kakih 2000 let pred Kristusom.

Ko smo spoznali indogermanščino, smo se prvotnemu človeškemu jeziku znatno približali. Ostanke pa še marsikaka težava. Kam najdenemo Madjare. Fince in Turke, ki so tako blizu nas in ne spadajo v indogermansko druž-

žino? Vse tiste današnje jezike, ki niso indogermanskega izvora, lahko razdelimo v deset velikih skupin. Naštejmo jih nekaj. Hamitsko-semitsko jezikovno deblo je dobilo ime po Noetovih sinovih Kamu in Semu. V hamitsko-semitsko skupino spada stari in novi egiptovski govor (koptščina), berberska narečja severne Afrike itd.; v semitsko pa arabščina, asirščina itd. — Kavkaško jezikovno deblo se nam je ohranilo še v Baskih na Pirenejskem polotoku, dravidsko jezikovno deblo pa v južni Prednji Indiji. Madjarščina, finščina in turščina se prištevajo k uralo-altajskemu jezikovnemu debelu, ki obsega jezik Samojedov, prebivalcev severne Sibirije, in japonščino. V Aziji imamo vzhodno-azijsko in indokitajsko jezikovno deblo. Pozabiti pa ne smemo tudi na jezike ameriških Indijancev ter afriških in avstralskih zamorcev.

V celem imamo torej kakih enajst velikih jezikovnih debel z indogermanskim vred. Mnogi jeziki še niso prav nič preiskani. Tem bo zgodovinski razvoj težko določiti. V obče pa se je povsod ugotovila velika sorodnost in povsod je bilo opaziti, da razcepljenost med jeziki tem bolj izgineva, čim bolj gremo v času nazaj. Ta pot pa nujno pelje v enotnost prvotnega jezika.

Prvotni prajezik se je razcepil radi tega, ker so se ljudje zbog potresov, povodnji (vesoljni potop) ali drugih vzrokov razkropili po svetu in prišli v različne zemljepisne, vremenske in podnebne razmere. Mraz, toplota, različno delo precej vpliva na tvorbo glasov, oddaljenost pa je pomagala, da so ljudje polagoma pozabljali na prvotno govornico.

1. Mihajlov:

Zapiski s poti.

MIMOGREDE stopim v bralno sobo Rothenfelsa. Ustavim se in se zapletem v pogovor z duhovnikom. Ob oknu je stala in nekaj brala dvajsetletno dekle, pri koji sem hitro zadnji e zamenjal v a: dekle — dekla. Saj je še knjigo držala kot motiko, trdo, nerodno.

Duhovnik je kmalu odšel. Začnem listati po knjigah. Wittig, Bergkristal. Gledam, ne berem, misli gredo daleč. Dan popreje mi je mladinski vodja p. Bernard Strehler povedal, da so Wittigovi spisi postavljeni na indeks od cerkve prepovedanih knjig, izvzemši nekaterih, med kojimi je tudi Bergkristal (gorski kristal).

Kar me predrami iz premišljevanja vprašanje sosed, »kmečke punce«.

»Ali se vam zdi čudno, da je Wittig indiciran?«

Gospa Sveta 1928. Razgovor deklet iz Neulanda.

Odkrito rečeno, me je vprašanje osupnilo. K sreči je počasi govorila, torej imam pravo, počasi odgovoriti. To je bila v resnici prva moja misel. Počasi sem odgovoril:

»Cerkev, mislim, že ve, kaj dela, saj je bila kritika za in proti Wittigu že dosti dolga.«

Vedel sem, da so mladini Wittiga brali in zopet brali; tudi naše slovensko mladinsko gibanje, ki je takrat ravno poganjalo, ga je poznalo in nekaj njegovih blestečih kramljanj je izšlo tudi v slovenščini (v »Socijalni misli«). Zato sem bil radoveden, kaj sledi. Bil sem pa prepričan, da mora na moj odgovor priti odboj: »Jaz pa ne razumem, zakaj so ga.« Tega sem pričakoval. Pa...

»Jaz se pa čudim, da ni cerkev prepovedala vsega Wittiga!« — Zazijal sem. — »Glejte,« je nadaljevala, »saj je poglavje »der Wanderer« (Sopotnik) v Bergkristalu in marsikaj še v ostalih dovoljenih knjigah tudi nejasno... Zdi se mi bolno, motno... čudno rečeno...« Govorila je v pretrganih stavkih, a reči moram, podzavestno je zadevala prav ono, kar sem sam v svojem bornem bogoslovskem znanju dojel iz knjig in iz razgovora s p. Bernardom o Wittigu. Vendar to me ni še najbolj dirnilo. Dekle je vedno bolj vsipalo iz sebe. Govorila je s prepričanjem, z dušo.

»Bil je nepreviden. Res je, da je naša doba v prelomu. Mladinsko gibanje, liturgično gibanje govori v dobro, kot govori komunizem in nacijalizem v slabo. Revolucija, razdvoj, vojna sledi iz zadnjega. Tudi mi se moramo boriti za pravo uravnovešeno življenje. Tudi verskega. Verske vaje se še preveč organizirajo in štejejo; ljudje se versko cenijo po številu maš, h kojim hite, po bratovščinah, v kojih so vpisani, in še po rožnih vencih, ki jih molijo... Tudi to je važno, a ni jedro vere...« Hotel sem jo prekiniti, nekaj dati. »Saj ne govorim proti verskim vajam in maši in bratovščinam, le to pravim, da duha manjka, krščanske ljubezni, življenja, ki bi dejansko živelo in delalo in ne samo života«

rilo. In proti zadnjemu mora iti naš boj, za novo življenjsko vsebino, za polnega katoliškega človeka... Wittig se je boril za to, pa je zgrešil mejo in mero.«

In še dolgo se je govor pletel dalje, da je ravno znak voditelja, znak duhovnega voditelja in klicarja k novemu življenju predvsem neko spoštovanje, ki ga mora imeti tudi, ko zastavi nož kritike na boleče rane časa; prednovitelj mora delati z ljubeznijo, ne z jedko ironijo (zasmehom). In pa ponižnost, kajti: errare humanum est (motiti se, je človeško). Zato človek ne zaupaj preveč vase, ampak le v Boga.

Ko sva se ločila, sem šele zvedel, da je dovršila nekaj letnikov vseučilišča, da je poslušala, ker je menila, da potrebuje, tudi nekaj bogoslovja, da je pa sedaj domača učiteljica na nekem zavodu v Šleziji.

Zunanost in notranost. Kaj velja?

* * *

Stavec je bil. V mestu, kjer se je učil, je »zašel« med mladine. Ko pride domov na vas, se zato zameri g. župniku, češ da so mladini revolucionarji in da mu gotovo razbije slovo v društvih. — »Hodil sem v društvo, imel sem pa še tudi krog mladinev okrog sebe. Zamera je bila še hujša. Pa smo se pobotali z gospodom, ko sem mu s svojimi 10 ljudmi z igrami, ki smo jih prirejali tu in tam na prostem, nabrali za novo cerkev več ko društvo. — Še vedel ni za naše delo. Sedaj živimo vštric mi in društvo in gospod pravi, da je vendar dobro imeti par ščuk med krapji.«

* * *

Kdo naj jih še slika? Petersberg, dragi grad, mi stoji pred očmi. Tirolsko okrožje Neulanda, zveze avstrijskih mladinev ga ima v najemu. Predvsem dekleta si tu dovolje daljši oddih ob počitnicah. Že v tem jih je treba občudovati. Odkod spravi par stotin mladinev, Tirolcev, denar za to, ne vem. Res dajejo vsi, ki stoje že v poklicu, določen davek za grad, ali kljub temu, saj ne gre za par stotin šilingov. Sedaj v prvih letih, ker so ga dobili pod obveznostjo, da ga popravijo, je treba šteti nekaj deset tisočev. A upajo si, dasi so še mladi. In takih je nekaj.

* * *

Treba je junaštva, da na primer mlado deklo, učiteljica z Dunaja, zavrne dobro službo, ki jo je dobila po pokroviteljstvu očeta, socialnega demokrata, češ, v organizacijo socialističnega učiteljstva ne grem. — In ostala je brez službe. S trudom je šla pot mnogih: pripravila se je za gimnazijsko maturo. Danes je na vseučilišču. Da hodi dnevno

Vas Ricmanje pri Trstu.

k sv. maši in k sv. obhajilu, tega oče ne sme vedeti. Pravi, da gre na sprehod, na obisk, zgodaj v šolo. Pomagaj si kot veš in znaš, a s pravim izgovorom, ne z lažjo. Seveda je sprehod, če greš skozi ulice in park, preden prideš v cerkev, nato k tovarišici in z njo na vseučilišče.

Ta ni edina. In kljub vsemu govori iz teh ljudi neka veselost, mirnost, preprostost. Take so, ali vsaj stremijo za tem, kar sem zrl predvsem v Idi Coudenhove Kalergi. Grofica je, sestra znanega propagatorja za zvezo evropskih držav. Mati je Japonka, oče bivši avstrijski poslanik na japonskem dvoru. Petin dvajsetletno deklo, več ne bo stara. Ko je prišla pred tremi leti na Petersberg, sem pač vedel že o njej, da so ravno igrali njeno igro »Savonarola«; da se je kritika o delu kot prvincu zelo pohvalno izrazila; da je Ida sluhateljica pravne fakultete na Dunaju, obenem da dela v uredništvu znane kulturne revije »Schönere Zukunft«. — Zadnje me je najprej dirnilo. Grofica pa uradnica.

Ko sem jo spoznal, se nisem več čudil. Preprosta, navadna obleka mladinev, opanke, mesto dežnika usnjat jopič in v rokah majhen zabojček. Tako je prišla na grad.

»Sama si hočem služiti kruh,« mi je poudarila pozneje. In ravno takrat je obesila vseučilišče na kol. »Svet ne potrebuje učenih žena, marveč žena, ki znajo v materinski ljubezni streči revnim in zapuščenim.« Ta misel jo je obrnila na socialno šolo v Freiburg v Nemčiji, kjer se šolajo dekleta, ki hočejo biti zlasti v mestih v pomoč dušobrižniku, da obiskujejo revne, pripravljajo bolne na sprejem duhovnika, skrbe za mladino izven šole.

Preprostost vere, to je odlika teh duš. Večkrat je šla in gre sama sem in tje. Pa so jo sestre svarile. »Čemu imam pa angela varuha,« je bil nje odgovor. — Pa jo je v resnici skupila. »Prav smo imele,« so govorile, ko so zvedele, da je pozimi na sprehodu brez poveršnika zašla visoko v hrib, kjer jo je zajel sneženi metež. Če bi slučajno ne prišla tam mimo neka družba, bi gotovo zmrznila. In

Ida? »Ravno sedaj se je izkazalo, da me varuje angel varuh. Saj sem šla z dobrim namenom ven. Kdor veruje v Boga, pa tudi ne sme govoriti o slučaju. 'Slučajno so prišli in me našli.' Ne! Bog je hotel tako, ki me varuje.«

Še eno potezo. Znano je, da dela vedno načrte, ne da bi vprašala za vladarja sveta, za denar. »To že pride,« je nje odgovor. Vedno razdaja. Ko kaj potrebuje, ko mora kam odpotovati, je blagajna prazna. Pa dobi že, dasi ne od doma. »Dom mi da hrano in stanovanje, če sem na Dunaju. To vzamem iz spoštovanja do domačih, drugo hočem sama prislужiti.«

Tako živi duh vernega, mladega, veselega življenja preraja mnogo, mnogo src. V žalostni dobi propadanja, nasilja, materializma je mladinstvo veselo, zrelo upanje

Venceslav Sejavec:

TOVARNA ZA CEMENT.

*Vse je sivo:
dolga tovarna,
strehe, zidovi,
okna, prizidki,
pota, prehodi,
gruča dreves,
ki še živijo
polmrtva kraj ceste.*

*Konjem, ki vozijo
sive vreče,
prah se zaril je
v dlako in grivo
in voz ves siv je
in štiri kolesa.*

*Vse je sivo,
sivo, sivo.*

*Delavci v sivih,
zamazanih srajčah —
njih nóge so sive
in róke cement —
hodijo, nosijo,
dvigajo, vozijo
pesek, cement,
kakor sužnji
pod davnimi kralji.*

*Hodijo mrtvo:
ni tople besede
in ne melodije
zasanjane pesmi.
Čelo, oči
jim pokriva prah,
soj iz zenic
se jim več ne blišči —
kje si, človek,
ki te ni strah . . .
Vse je sivo
kakor cement.*

Geza Gardony:

Teta Marijana in stric Štefan.

(Pripoveduje sedemleten deček.)

MOJA teta Marijana je bila velika gospodična v zgornjem nadstropju. Stric Štefan je bil mlad gospod in je kadir cigarete.

Ta stric Štefan je prihajal dan za dnem k nam v zgornje nadstropje, da nam pove, kakšno vreme je.

— Danes je zunaj lepo, — nam naznani.

In teta Marijana pravi brž na to:

— Zares lepo!

Ali pa reče on:

— Oblačno je.

In teta Marijana:

— No, morda se bo še danes zvedrilo.

Potem mu zatakne v gumbnico cvetja.

Ta stric Štefan je bil izvrsten. Vsakokrat ko sem prisedel k njima, mi je dal krono, da zanjo kupim v trgovini sladkorčkov. Vsakokrat mi je rekel tudi to, naj jih ne kupim tu v prodajalni zraven nas, ampak naj grem v drugo prodajalnico, ker imajo tam boljše sladkorčke. Priporočal pa mi je, naj ne letim, ker bi si na stopnicah lahko zlomil nogo.

To se ve, da ga nisem slušal. Kdo bi pač počasi šel po sladkorčke? Sicer pa jaz nimam navade, si lomiti noge.

Ko sem se vrnil, sem spet sedel zraven tete Marijane in cucal sladkorčke.

Stric Štefan me pogladi po glavi in mi spet da krono, da si kupim piškotov, in jaz grem ponje precej daleč in lepo počasi, ker kdor teče, iz tega ne bo nikdar pameten človek.

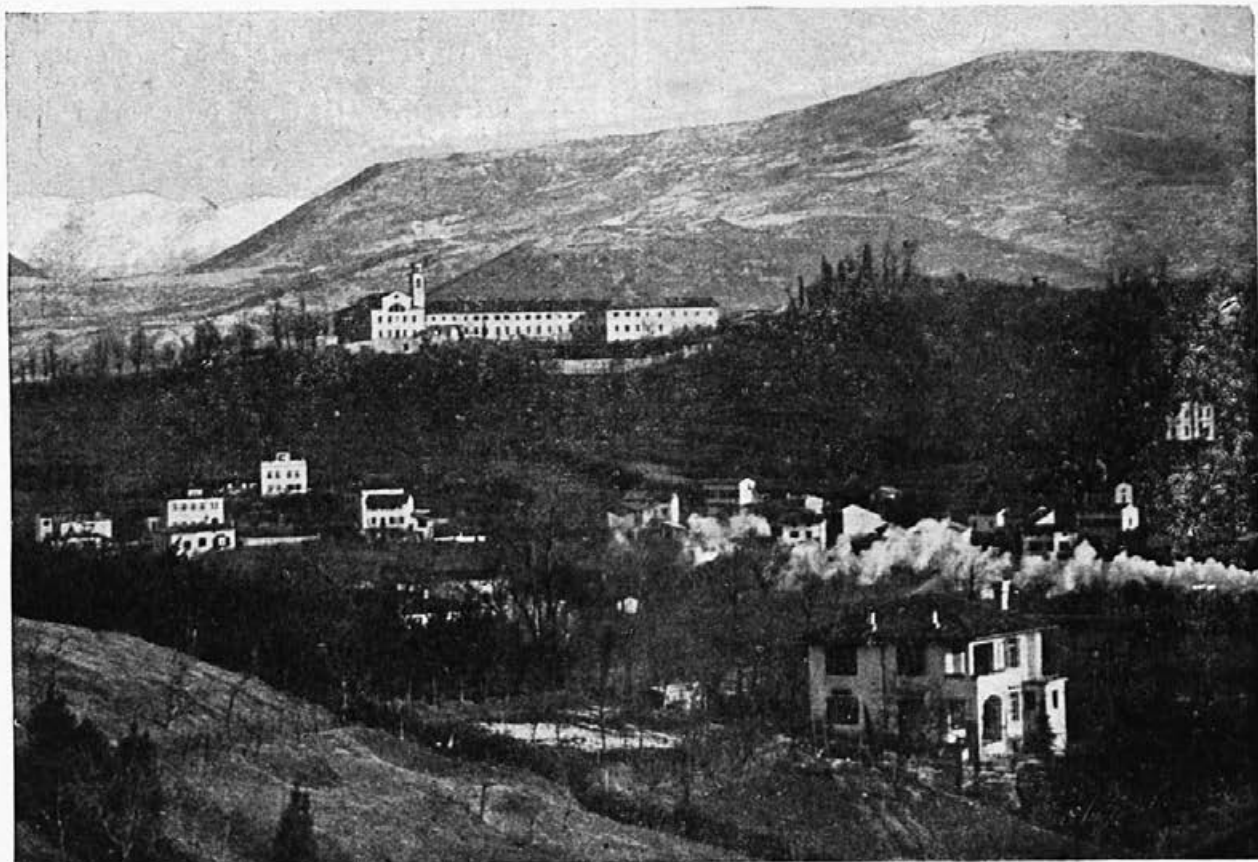
Tako se mi je v enem popoldnevu zgodilo štiri ali petkrat. Mislim, da ne bi tako postopali niti s kraljevičem, kakor so delali z mešnoj. Včasih sem šel prav na drugi konec mesta po suhe slive.

No, slednjič so se mi vse te sladkoče uprle. Ni se mi več hotelo ne sladkorčkov ne piškotov ne smokev. Tedaj mi je stric Štefan dal mnogo kron, le da si kupim, kar si poželim. Vtaknil sem denar v žep in rekel, da ne želim ne bonbonov ne piškotov ne smokev.

Nato me je stric Štefan vzel na kolena in mi vrgel svojo suknjo čez glavo. In vsakokrat, ko mi je to napravil, vsaki je krat nekaj zapokalo.

— Kaj pa to tako poka? — vprašam.

Onadva sta se smejala, ker da sem tako razdoveden. Teta Marijana je na pordečela kakor črešnja, stric Štefan pa je bil rdeč ko kuhar rak.

Kostanjevica pri Gorici, v ozadju gora Škabrijel.

Nekdaj sta mi rekla, da bo iz peči izletela lepa ptička, pa naj dobro pazim, da jo ujamem. Vse popoldne sem presedel kraj peči, v kateri je gorel ogenj, ker je zunaj bil mraz. Ptička pa si ni drznila izleteti, ker sta onadva tam v sosedni sobi neprestano pokala in šepetala.

Mame tete Marijane v tem času ni bila nikoli doma. Hodila je služiti in prati po hišah. Nekdaj se je vrnila preje kot smo jo pričakovali. To je strica Štefana zelo iznenadilo. A tudi teto Marijano.

Mene pa to ni prav nič iznenadilo.

— Kaj pa vi iščete tu? — je vprašala tetka, potem pa dodala: — Pojdite!

To vam je bil strašen trenutek.

Pozneje sem vprašal teto Marijano, zakaj je moral ongavi stric Štefan oditi.

— Zato, ker nima denarja! — sem se začudil. — Kako, da ga nima? Saj ga ima vedno poln žep!

Nekega popoldne je odšla teta Marijana s stricem Štefanom v cerkev, potem pa na sprehod. Tako sta mi vsaj povedala in mi dala nekako pismo. Teta Marijana mi je rekla:

— Peterček, pazi dobro na to pismo in daj ga moji mami!

Do večera se nisem maknil od pisma.

— Ti, lole, — sem mu grozil, — dokler je mene še kaj, ne uideš!

Zvečer se je vrnila mama tete Marijane. Prebrala je pismo in zavrisnila:

— Joj! Gorje meni! Gorje!

In je padla na divan.

— Zakaj plakate, teta? — jo vprašam.

Ona pa samo:

— Ta ničvrednež! Ta ničvrednež!

— Kdo je ta, teta?

— Štefan, tvoj dragi stric Štefan!

— E, to ni res, — odgovorim važno. — Stric Štefan je dober človek, najboljši človek na svetu.

Nato mi je rekla, da sem pujssek, in je plakala in žalovala kar naprej.

Prešlo je mnogo, mnogo časa. Čakal sem teto Marijano vsak dan, toda ni prišla nikoli. Gotovo sta odšla na sprehod daleč, daleč.

Prešla je pomlad, že je prešlo poletje. Drevesa so se oblekla v rumena oblačila. Pa že jih je stresal mraz in so slekla rumene obleke in se odela z belim plaščem.

Grem nekdanj v šolo in srečam teto Marijano. Kako mi je poletela nasproti, jaz pa k njej! Kako sva se oba razveselila! Stokrat me je poljubila, potem me je vzela s seboj na

Prvi koraki.

cestno železnico in me odpeljala daleč v neko hišico. Tam sem našel tudi strica Štefana in malega Jožkeca.

— Glej, — je rekla teta Marijana, — tega je prinesla vrana.

— Tebi ga je prinesla?

— Da, meni.

— Reci ji, naj še meni enega prinese. — Hotel sem imeti takega Jožkeca. Bil je tako nemiren, vesel porednež. Vedno se je smejal in mahal z ročicami in nožicami. Znal je prijemat tudi z nogami!

Potem sta me vprašala, kaj dela mama.

Rekel sem, da zjutraj kuha kavo, opoldne juho. Včeraj smo imeli s sladkorjem potreseno kašo.

— Ali kaj joče?

— Ne joče. Samo ko ima čas, joče.

— Pa se nas kdaj spominja?

— Pa še kako! Pravi: »Sirota Marijana, oni ničvrednež jo je zmešal!« In moli k ljuzbemu Bogu pred sliko tete Marijane!

Nabasali so mi žepe s kolači.

V desni žep so mi vtaknili tudi sliko malega Jožkeca in napisali nanjo: »Mamin vnuček«. Tedaj so me posadili na cestno železnico in poslali domov.

Tu me je že vsa hiša iskala.

— Torej nisi padel v Donavo? — me je vprašal vratar.

Ta vratar vedno pride na neumne misli.

Pa tudi teta me je tako vprašala. A teta je pametna žena.

— Kako naj bi padel v Donavo, — pravim, — ko sem bil pri teti Marijani.

Na te besede me je teta zgrabila za roko in me tako brzo odvedla po stopnicah, da je pravo čudo, da se nisem prekucnil.

— Kaj praviš, kje si bil? — me je vprašala, ko sva bila na samem, a s takim glasom, da sem od strahu komaj dihal.

— Pri teti Marijani, — odgovorim drhte.

— Kje stanuje?

— Pri stricu Štefanu.

— A kje stanuje ta?

— V ulici kralja Atila.

— Kaj si videl pri njih? Revščino?

— Jožkeca.

— Kakšnega Jožkeca?

— Takega majcenega.

— Kako velikega?

— Kakor moja roka. Leži v plenica, se zmeraj smeje in vzdiguje nožice. Glej, tu je njegova slika!

Teta naglo pograbi sliko in gre ž njo k oknu. Vsa se je razjokala. Potem se je nasmejala. Ko je jokala, je majala z glavo, ko pa se je smejala, je gledala v sliko.

Zakaj človek, ko gleda tega Jožkeca, ne more, da bi se ne nasmejalo, tak lole vam je ta veseli porednež!

Stanko Javor:

V linah ranjen večer...

*V linah ranjen večer
sam vase krvavi.*

*Vanj jočejo harmonike.
Od nekod po šipku deht.*

*Duh po vinu
gre rezek skozi vas.*

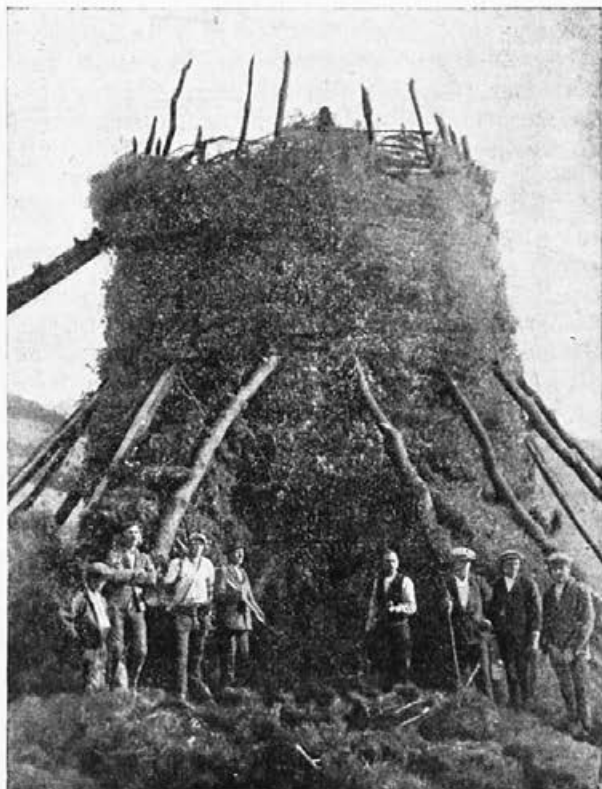
*V gostilni okájene martre
in tvoj blede obraz.*

*Vse je pijano
vina, harmonik in tebe.*

*Le v mojem srcu
žalost grebe, grebe.*

Otroci v predmestju.

Ogljarji delajo kopo.

Francka Župančičeva:

Brat tolažnik.

POVEST pripoveduje o nekem vijolinistu, ki mu je kuga ugrabila ženo in deco in ki je potem hodil s svojo vijolino k bolnikom in trpečim ter jim s svežimi melodijami krepil duše.

Ljudje, ki najbolj umevajo, ki zamorejo tolažiti in vedo pomagati, so izkusili sami največjo bol. Samo srečni in zmagoslavni so nemi in gluhi za tujo boleost, se ji čudijo kakor nevedni otroci, kojih pozornost za trenutek obrneš nase, a se takoj zopet poglobe v svoje igrače. Prava tolažba pride le iz bridkih, težkih preizkušenj. Pripravljenih pomagati je mnogo, svetoval bi vsak, tolažeče besede najde vsak; toda resnično zlomljenemu, uničenemu je taka pomoč in taka tolažba le v zasmeh. Pravico tolažiti imajo le oni redki, ki jim tolažba prihaja le iz globine lastne, premagane bolesti in so si pridobili sami stališče nad življenjem in nad samim seboj.

»Rada bi se hudovala nad usodo«, pravi Helen Keller, gluhonema, slepa, »ker srce je še nestrpno in strastno, toda moj jezik noče izgovarjati grenkih, brezkoristnih besedi, ki mi prihajajo na ustne in mi padajo nazaj v srce kot nepretočene solze. Brezmejna tišina je v moji duši; tu se približuje upanje smehljajoče in mi šepče. Toda v samopozabi je

blaženost. In tako poskušam prisvajati si sij v očeh drugih v moje solnce, godbo v ušesih drugih za mojo simfonijo, smehlaj na ustnih drugih v mojo srečo.«

Izbruh svetovne vojne.

Revolucija v Carigradu.

NA mirovni konferenci v Londonu so bila pogajanja s turškimi odposlanci zelo težka. Zmagovalci so hoteli pustiti sultanu Carigrad in zaledje, vse ostalo ozemlje na Balkanu in otoke na Egejskem morju naj bi odstopil zaveznikom. Toda turški diplomati so se obnašali samozavestno in zahtevali zase Drinopolje, češ da je trdnjava še v turških rokah. Ko so se pogajanja preveč zavlačevala, so velesile svetovale 16. januarja 1913. carigradski vladi, da sprejme mirovne pogoje zmagovalcev in izroči Drinopolje Bolgarom. O usodi egejskih otokov naj pa odloča zborovanje velesil. Dne 22. januarja je turška vlada sklenila, da se vda, nakar je izbruhnila naslednjega dne v Carigradu mladoturška revolucija. Enver paša je vrgel vlado, mladoturška stranka je prišla zopet na krmilo in zahtevala nadaljevanje vojne. Balkanski zavezniki so prelomili mirovna pogajanja v Londonu in se pripravljali na napad. Tedaj se je nova turška vlada streznila in prosila velesile za posredovanje, a bilo je že prepozno. Dne 3. februarja je izbruhnila na Balkanu zopet vojna, ki je prinesla krščanskim državam nove zmage. Grki so zavzeli 6. marca mesto Janino in 26. marca se je raznesla po Evropi vest, da so združeni Bolgari in Srbi udrli po krvavih naskokih v vzhodne trdnjave Drinopolja in da je njihova konjenica vkorakala nato v mesto. Premagana turška posadka je zažgala skladišča, orožarne in vojašnice. Ta zmaga je zapečatila vojaški poraz Turčije in prisilila carigradsko vlado na kolena. Obenem je pa podžgala Črnogorce, da so z junaškim zanosom naskakovali Skader, ki se ga dotle kljub velikim žrtvam niso mogli polastiti. Kralj Nikita si je del v glavo, da zavzame za vsako ceno trdnjavo in zadovolji tako vojaški in narodni ponos svojega ljudstva. S tem je pa prišla Črna gora v spor z Evropo.

Kralj Nikita in velesile.

Meje Albanije so morale, kakor smo že rekli, določiti velesile. Avstrija in Nemčija sta hoteli, da bodi Albanija velika, Rusija, Francija in Anglija so nameravale razdeliti

čim več albanskega ozemlja zmagovalcem. Grki so zahtevali albansko obrežje nasproti otoku Krfu, temu se je pa protivila Italija in tako so se Grki morali odpovedati. Pač pa je bila Italija prijazna črnogorskim zahtevam po Skadru. Ravnotako so bili tudi Rusi, Angleži in Francozi mnenja, naj postane Skader del Črne gore. Tu so pa naleteli na hud odpor Avstrije in Nemčije. Po dolgih pogajanjih so se velesile v Londonu končno zedinile 29. marca 1913. glede albanskih meja in prisodile Skader Albaniji. Črnogorski kralj se je smatral za ogoljufanega in se uprl sklepu velesil. Nadaljeval je obleganje trdnjave in se ni prav nič zmenil za proteste velesil. Na Dunaju so začeli zopet rožljati s sabljo in vabili Italijo, naj pošlje skupno z Avstrijo na črnogorsko obrežje pod Bar vojno brodovje. Toda tedanji načelnik vlade Giolitti je vabilo odbil. »Pomorska demonstracija« — je rekel — »bo imela, če ne izkrcamo nato čet, smešen konec, ali pa nastane iz nje evropska vojna.« Mi ne smemo zato pod nobeno pretvezo nastopiti sami ali v družbi Avstrije, temveč le s pooblastilom vseh evropskih velesil. Ne radi Skadra in ne radi krfske morske ožine se ne spleča izzvati vojne. »Avstrija nas skuša zavesti, da si zagotovi naš vstop v vojno, toda mi se moramo tej pasti brezpogojno izogniti.«

Med tem časom so Črnogorci 23. aprila zavzeli Skader in sklenili, da se ne umaknejo več iz mesta. Oblegani general Esad paša, po rodu Albanec, se je v sporazumu z Nikito umaknil iz Skadra in odpeljal svojih 25.000 mož v severno Albanijo, kjer se je nameraval razglasiti za kneza bodčee albanske države...

Padec Skadra je Berchtolda silno razjaril. Zahteval je od velesil, da upognejo upornega kralja in mu tukaj zaukažejo, naj izprazni trdnjavo. Tega velesile niso marale. Pač pa so poslale pred Bar vojne ladje in odrezale ves promet s Črnc goro. Kralj Nikita se tudi sedaj ni hotel vdati in ostal v Skadru. V Petrogradu in Moskvi so se vršile poulične demonstracije v korist Črni gori. Šele ko je Avstrija zagrozila, da izkrcna na lastno pest vojaštvo, so se velesile odločile, da pošljejo kralju Nikoli skupen ultimatum. Obenem je ruski car Nikolaj II. pozval brzojavno črnogorskega vladarja, naj se vda. Dne 5. maja so črnogorski vojaki izpraznili s krvavečim srcem Skader, nakar so zasedle mesto mednarodne čete mornarjev.

Mirovna pogodba s Turčijo.

Veliki porazi, ki so jih doživeli Turki pri Drinopolju in Janini, so jih končno omeščali. Dne 30. maja 1913. so podpisali v Londonu z

balkanskimi zavezniki mir, s katerim so se odpovedali vsem evropskim deželam razen Carigradu z 20 do 40 kilometrov širokim zaledjem. Makedonija, zapadna Trakija in Epir so pripadli zmagovalcem. Toda pri razdelitvi bivših turških pokrajin so izbruhnili med zavezniki ostri spori. Bolgari in Srbi so si bili sicer za slučaj zmage razdelili že vnaprej vso zemljo in zapisali to v posebno pogodbo, toda Avstrija je prikrajšala Srbe skoro za vse sadove zmage na zapadu. Ukanila jih je za pristanišče ob Jadranskem morju in v samostojno albansko državo so prišle pokrajine, ki bi morale po dogovoru pripadati Srbiji. Zato je zahteval Pašić odškodnino na vzhodu in potrkal radi tega pri Bolgarih. Sprememba srbsko-bolgarskega dogovora se mu je zdela tem bolj opravičena, ker so Srbi v vojni naredili in žrtvovali več, nego so bili po pogodbi obvezani. Tako so n. pr. pomagali Bolgarom zavzeti Drinopolje in prelili pri tem precej krvi. Bolgarska vlada pa ni hotela nič slišati o spremembah in se krčevito držala pogodbe. Odbijala je ravnotako grške kakor srbske zahteve ter hotela vso Makedonijo zase. K sreči je pa stal v srbsko-bolgarski pogodbi tudi stavek, da bo morebitne spore med zaveznikoma razsodil ruski car. Na to določilo se je Nikola Pašić oprl in predlagal, naj meje potegne Nikolaj II. Srbija, Črna gora in Grčija so določevale ravno odposlance, ki naj odrinejo v Petrograd, ko je v noči od 24. na 25. junija 1913. napadlo 600 rednih bolgarskih vojakov srbske predstraže pri Kratovu.

Druga balkanska vojna.

Priznati je treba, da se napad na srbske vojake ni izvršil na ukaz bolgarske vlade. To je bilo delo kralja Ferdinanda, ki se je tajno domenil z vrhovnim poveljnikom bolgarske vojske generalom Savovom, kateremu je dal brez vednosti ministrov pismen ukaz za napad. K temu ga je podpihovala Avstrija, kateri je zelo prijalo, da se zavezniki razpro. Že meseca maja je Berchtold obvestil romunsko vlado, da bo Avstrija v slučaju vojne med Srbi in Bolgari branila Bolgarijo »če treba tudi z orožjem«. Po prvem napadu je kralj Ferdinand sprejel 27. junija zjutraj avstrijskega poslanika v Sofiji grofa Tarnovskega in ga odpeljal s seboj na svoje posestvo Kratovo, kjer sta imela dolg in važen razgovor. Po odhodu avstrijskega poslanika je Ferdinand poklical k sebi generala Savova, ki je po povratku v Sofijo odredil nenadno ofenzivo na Srbe in Grke. Drugi napad se je izvršil 30. junija pri Štipu in Djevdjeliju. Ferdinand se je zanašal na udarno moč svoje vojske in bil prepričan, da bo potolkel najprej

šibkejše Grke in nato Srbe. Toda pri tem se je bridko urezal. Srbi so se postavili krepko v bran in zlomili po trdih borbah bolgarsko fronto. Prodirati so začeli v notranjost Bolgarije in se bližali Sofiji. Ravno tako so prodirali tudi Grki. To prilikó so uporabili Romuni ter dali vojski ukaz, naj prekorači Donavo. Romunski vojaki so zasedli mesto Varso in tudi korakali proti Sofiji. Polom napadalcev je bil popoln, ko so se dvignili nad nje celo Turki in zasedli 20. julija 1913. Drinopolje.

Avstrija grozi zopet z vojno.

V strašni nesreči, ki se je zgrnila po Ferdinandovi krivdi nad Bolgarijo, se je potrti kralj obrnil na romunskega vladarja Karola in ga prosil za mir. Bolgarski odposlanci so se pojavili takoj v Bukarešti in odstopili Romunom vso Dobrudžo, upajoč, da jih bo nato Romunija podpirala proti Srbom in Grkom. Bolgare je najbolj peklo, da so zgubili Makedonijo in da so Grki zasedli pristanišče Kavalo ob Egejskem morju. Dne 2. avgusta je naslovil kralj Ferdinand na Henrika Poincaréja, ki je postal medtem predsednik francoske republike, dolgo brzojavko, kjer ga prosi pomoči in ga v imenu »človeštva in pravice« rotí, naj »podpre v vprašanju Kavale Bolgarijo v Bukarešti«. Srbski, grški, romunski in bolgarski odposlanci so sedeli namreč že za zeleno mizo v romunski prestolnici in skleпали mir. To se je zvršilo s tako naglico, da so bili na Dunaju oblastniki kar zmedeni. Da prepreči mir v Bukarešti, je hotel Berchtold iznova napasti Srbijo. Dne 9. avgusta je italijanski zunanji minster Di San Giuliano poslal načelniku vlade Giolittiju nastopno brzojavko: »Avstrija je naznanila nam kakor tudi Nemčiji, da namerava nastopiti proti Srbiji. Ona trdi, a je to obramba in upa, da bo trozveza izvršila svojo zavezniško dolžnost, ki pa po mojem ne velja v tem slučaju. Iščem sporazum z Nemčijo, da bi preprečili ta avstrijski korak.« Giolitti je takoj odgovoril tako: »Če Avstrija napade Srbijo, je jasno, da nas ne vežejo nobene dolžnosti iz zavezniške pogodbe. To je korak, ki bi ga Avstrija naredila na lastni račun, zakaj ona ni v položaju, da se mora braniti, ko jo vendar nihče ne namerava napasti. To je treba Avstriji jasno povedati in želeti moramo, da Nemčija poseže vmes in odvrne Avstrijo od te nevarne pustolovščine.« Na posredovanje Italije je Nemčija nato Avstrijo res prijela za roko in tako preprečila vojno.

Evropski narodi se oddahnejo.

Bolgari in njeni nasprotniki so podpisali v Bukarešti mir in s tem je bilo balkanskih bo-

jev konec. Romuni so dobili Dobrudžo, Grki Solun, zapadno Trakijo, Kavalo, Epir in južno Makedonijo, Srbi pa severno. Bolgarom so prisodili le pristanišče Dedeagač na Egejskem morju in del zapadne Makedonije.

Avstrijo je izid pogajanj silno peklo, a radi italijanskega in nemškega odpora ga ni mogla več s silo spremeniti. Predlagala je zato, naj velesile mir v Bukarešti spremene sporazumno. Po Berchtoldovem mnenju bi se morale popraviti predvsem meje med Srbijo in Bolgarijo. Ruski zunanji minister Sazonov je odvrnil, da je treba, če se že meje spremene, popraviti v prvi vrsti meje med Bolgarijo in Grčijo, zakaj ruska javnost misli, da pritiče Kavala Bolgariji in ne Grčiji. Avstriji ni preostalo končno drugega, nego da se sprijazni s sklenjenim mirom in ga v celoti prizna.

Bolgari so morali pa utrpeti tudi na turški meji precejšnje zgube. V pogodbi, ki so jo sklenili 29. septembra 1913. s sultanom, so prepustili Turkom Drinopolje in Lozengrad.

Tako sta se končali prva in druga balkanska vojna. Če razmislimo potek dogodkov, spoznamo, da so bratomornih bojov krive v prvi vrsti velesile. Delo velesil, predvsem Avstrije, je obstajalo v tem, da so zadrževale balkanske države na njihovem pohodu in jim prikrajševale sadove njihove krvave zmage. Avstriji se je posrečilo razbiti balkansko zvezo in zasejati sovraštvo med balkanske narode. Leta 1912. in 1913. je bil pa tudi evropski mir večkrat v največji nevarnosti. Skoraj kakor čudež se zdi, da se je ohranil.

Naravno je torej, da so se jeseni 1913. evropski narodi globoko oddahnili in se veselili miru, ki je zavladal na Balkanu in v ostali Evropi.

(Dalje.)

Ženeva, sedež Zveze narodov.

Slike iz nebeškega sveta.

(Po poljskih legendah priredil V. Bele.)

O solncu, luni in zvezdah.

KOT odsev nebeške luči blesti na nebu brez števila zvezd, ki so kakor biseri in brilanti raztrešene po obnebu. Kakor se zjutraj zrcali solnčna luč v rosnih kapljicah, tako se zrcali ponoči v zvezdah blesk nebeški. V sredo med zvezde pa je obesila sveta Devica na nebeški obok svetlo solnce in srebrno luno. Na vse to zvezdovje lije sij nebeškega bleska in luč iz oči Matere Božje skozi majhna vratca, ki jih puščajo svetniki vedno odprta.

Če bi hotel Bog Oče zapreti ta vratca, bi moralo solnce ugasniti kakor upihnjena sveča, in velika, gosta tema bi pokrila vso zemljo. Tako pa prejema solnce po milosti svete Device svojo luč od bleska nebeškega in od žarkov njenih oči in ohranja svoj obstoj kakor vse druge stvari, ki jih je Bog ustvaril. Ono potuje visoko nad zemljo, nad bregovi morjā in razsvetljuje vse. Vseposvodi nosi blesk oči Marijinih in blagoslavlja s tem vso zemljo in razveseljuje srca vseh ljudi. Ono se potaplja v najglobokejše globine morja, a njegov ogenj ne ugasne, ampak plamti kakor tisti Mojzesov grm, iz katerega je govoril Gospod, in ne more nikoli in nikdar izgoreti. Luč in toploto razliva na zemljo in da rasti vsakemu zrnčku, ki ga je vsejal veter ali pa roka človeška. Ono krasi zemljo z barvami, kakršnih ne iznajde nobeden slikar.

Če bi solnca ne bilo, bi imela zemlja umazano rjavo lice kakor takrat, ko je Kajn ubil Abela in izvršil prvi umor.

Takrat je bila zemlja še čista, bela in prozorna kakor kristal. Ko je tedaj Kajn s krvavimi rokami zagrebel Abelovo truplo, je v prozorni zemlji mrtvega videl povsod in mu ni bilo mogoče, da bi ga skrilo. Zato je preklel zemljo, ker je tako očitno razkrivala njegov zločin; po tem prekletstvu je zemlja požrnela.

Taka bi bila ostala do današnjih dni, če bi Bog v svoji dobroti ne bil solncu zapovedal, naj odene travnike in polja, gore in gozde z vsemi barvami — — —

* * *

Svetniki se radi izprehajajo po širnih prostorih nebeških. Tako obiščejo večkrat solnce in pridejo na svojem povratku tudi do lune, kjer prebiva od pradavnih časov sv. Jurij. Da je prišel ta slavni svetnik tja gori, to se je dogodilo tako:

Nekoč je živel na svetu velik čarovnik, ta je bil velik sovražnik svete vere in ni hotel o Bogu ničesar slišati. Imel je edinega otroka, mlado hčerko, ki je bila zelo pobožna in pridna deklica. Skrivaj je molila k Materi Božji in ji v toplih prošnjah priporočala svojo dušico. Ko je kruti oče to zapazil, je hotel v jezi umoriti svojega lastnega otroka. Prišel je ostudnega zmaja in mu izročil svojo hčer. To pa je bilo Bogu preveč in poslal je sv. Jurija, slavnoznanega viteza, ki je na mestu umoril divjo zver tako, da ji je s svojo sulico prebodel grlo. Tako je bila deklica rešena strašne smrti. Sveta Devica, ki je videla to pogumno junaštvo viteza Jurija, ga je poklicala k sebi in mu rekla:

»Zato ker si življenje te nedolžne deklice tako junaško čuval, boš odslej moj vitez. Ti ostaneš vedno v moji bližini in jaz ti dam svojo luno za prebivališče.«

Od tedaj domuje pogumni vitez Device Marije na luninem kraju. Tam sedi v svoji srebrni opravi in se ozira na nebo in na zemljo in svira na svoji lutnji najlepše pesmi na čast Očetu nebeškemu in presveti Devici.

Ob času polne lune ga je v mirni, svetli noči prav lepo videti; in ko snivajo ljudje že sladke sanje, poslušajo angeli nebeškega svirača — — —

* * *

Vsak človek ima svojo lastno zvezdo, ta se sveti tako kakor njegovo življenje. Ko ugasne življenje človeka na zemlji, tedaj ugasne tudi njegova zvezda tam gori in se požre v globino kakor odpihnjena iskra; na mestu, kjer se je prej svetila, ostane samo temna lisa. Zato radi izmolijo pobožni ljudje, ko vidijo zvezdni utrinek na nebu, pristrčno zdravomarijo za dušo, ki se dviga proti nebesom, da bi stopila pred sodni stol božji.

Tudi vsak svetnik ima svojo zvezdo, toda te zvezde nikoli ne ugasnejo in blestijo najbolj svetlo in jasno, kakor tudi zvezde tistih

»Pripeljal je ostudnega zmaja in mu izročil svojo hčero«. (Narisal Saša Šantel.)

ljudi, ki so vse svoje življenje zvesto služili Bogu. Teh zvezd angeli nebeški nikoli ne odvržejo z obnebj.

Za sveto Mater Božjo pa, za Kraljico nebeško, se vijejo v venec najbolj blesteče zvezde nebeške. Zvezda danica, ki se bolj blesti kakor zlato, večernica s svojim srebrnim sijajem in svetla severna zvezda krasijo s svojo lepoto krono Marijino.

Vsako nedeljsko jutro, ko pozvanja k jutranji maši in žari na nebu jutranja zarja, se izprehaja sveta Devica z Detetom Jezuškom po nebu in vodi svojega Sinčka za ročico kakor takrat, ko sta še na zemlji živela. Ponoči pa, ko iskri rimska cesta v žarnem blešku, zagleda lahko vsakdo, ki je te milosti vreden, Marijo, ki samotna in v svetem preišljevanju zamaknjena prihaja s svojim Sinčkom v naročju in blagoslavlja snivajočo zemljo.

In tedaj vlada tak blažen mir v nebeških višinah, kot da bi sami angeli pridrževali svoj dih, da bi je ne motili v njenih sanjah, in kot da bi ves svet onemel v radostnem zamaknjenju...

O rajskem vrtu.

V rajskem vrtu diha vse tako radost in tako blaženost, kakor jih zemlja nikdar spoznati ne more. Tu vlada večna pomlad in večno poletje hkratu in vse zeleni in cvete tu neprestano in vse rodi sad brez prenehanja. Tu šumljajo tihi, srebrni potočki in žuboreči studenčki točijo kristalnočisto vodico, ki daja večno svežost in večno mladost.

Kakor kadilnice, polne presladkih dišav, se zibljejo cvetlične čaše na zlatih stebelcih in vse naokrog letajo prelep opisani metuljčki, ki imajo perotnice tako krasne, kakor bi bile ozaljšane z dragocenimi kamni. Lesketajoče skale iz jantarja in blesteče cvetke iz koral krasijo smaragdne travnike.

Tu nikdar nič ne ocvete in nikoli se nič ne odene v jesensko obleko.

Kamor se pogled obrne, povsodi cvetlice, cvetlice, same cvetlice.

Če potegne sapica skozi drevje in grmovje ali pa preko travnatih trat, tedaj zazvenijo harmonične melodije kakor brenket srebrnih harf.

Tu poganjajo v velikih množinah majhne, razcvitajoče se cvetke; te cvetke, ki cvetó samo v raj, so nedolžne duše umrlih otrok.

Svoje majcene glavice dvigajo nasproti svetnikom in belim angelom, ki se z nežno ljubkostjo ozirajo nanje, ko se izprehajajo po rajskih stezah. Tedaj pregibljejo cvetke veselo svoje male listke in trepetajo kakor metuljčki, ki se od zemlje dvignejo k poletu.

Vselej, ko zapihlja nebeška sapica preko njih, sklonijo pobožno svoje glavice in njihovi nežni glaski zazvenijo kakor srebrni zvončki:

»Zdrava, Marija!«

Iz raja vodi mnogo potov in stez do nebeških vrat. Po njih stopajo sprevodi svetnikov Gospodovih v taki krasoti in veličanstvu, da bi moralo človeško oko oslepeti, če bi skušalo gledati ta blešk in sijaj.

Na božje povelje občujejo svetniki in angeli z dušami v raju na najbolj ljubezniv način; izprehajajo se z njimi in pomenkujejo v svetih razgovorih; po končanih sprevodih sedajo z njimi za prekrasno pogrnjene mize.

Iz raja se razločno vidi nebeški grad in tudi vsak, ki gre notri in ven. Skozi okna in odprte duri žari jasen sij nebeške luči in sliši se zvok nebeških harmonij in slavospevov in pozavn nadangelov, ki odmevajo na čast Bogu in Materi Mariji in vsem svetnikom.

Ko gre Mati Božja ob sredah in sobotah v vice in se vrne nazaj z zveličano dušo, takrat duhti ves raj skozi tri dni tako sladko po lilijah in taka blaženost, tak mir in pokoj prepoji zveličane, da izgubijo občutek časa in se jim zdijo stoletja kakor trenutki. In večnost se preliva tako pokojno kakor neizmerno globoka, mirna voda, katera se zdi, da počiva...

O nebeškem gradu.

Duša človeška mora prehoditi zelo dolgo pot, preden dospé do mej nebeških. Ko je zapustila vice, nastopi najprej pot proti raju; po tej pride do enih izmed sedmerih duri, ki vodijo v notranjost nebeškega gradu.

Iz najdragocenejših draguljev je sezidal Gospod Bog nebeški grad. Njega opeka je iz samih rubinov in brilantov in kot omet jih družijo blesteči biseri. Njegova veličina je neizmerna. Na tisoče milj je dolg in na tisoče širok. Njegove stene izžarevajo tako blestečo luč, da sonce, luna in zvezde pred njo obledejo.

Človeku ni dano, da bi mogel gledati to luč, kajti njegove oči bi morale od njenega bleška oslepeti. Zato je Bog obesil pred to luč zaveso iz megla in oblakov.

Od sedmerih duri, ki vodijo v nebesa, so najznamenitejša vrata Abrahamova. Pri njih sedi kot vratar sveti Peter skupaj s svetim Pavlom.

Na sredi gradu se dviga sedem vzvišenih stopnic, na katerih sedijo nebeški dostojanstveniki.

Na prvi od spodaj so pobožni prelati in menihi, ki jih je cerkev že na zemlji razglasila za blažene. Na drugi višji sedijo ustanovitelji duhovnih redov, na tretji papeži in škofje z zlatimi tijažami in infulami, na četrty puščavniki, ki so že na zemlji spoznali ničnost sveta in so živeli v radovoljnem uboštvu. Na peti stopnici stojijo vrste blaženih devic in mladeničev v belih oblačilih in za njimi trume mučenikov, ki so dali svoje življenje za svojo vero. Sedmo stopnico je Bog odmenil posebej za apostole Kristusove; tu stoji tudi sveti Peter, ki s svojimi zlatimi ključi opravlja službo nebeškega vratarja.

S svetimi pismi v rokah stojijo ob vznožju prestola štirje evangelisti prav tako, kakor jih

vidimo v mnogih cerkvah ob glavnem oltarju.

Glave svetnikov obkroža sij prav tako, kakor obkrožajo zlato solnce svetli žarki, in od tega sija lijejo kakor slapovi neprestani prameni svetlobe po vseh stopnicah in jih poglabljajo v morje luči.

Prav na vrhu te velikanske piramide svetnikov Gospodovih je vse polno belih angelov; ti angeli, ki se zdijo kakor iz alabastra izklesani stebri, nosijo na svojih perotnicah prekrasni prestol božji, na katerem kraljuje v vsej moči svojega veličanstva z zlatim žezlom v roki Vladar sveta, Gospod in Stvarnik nebes in zemlje, Bog Oče.

Ob njegovi strani sedi njegov Sin, ki nosi krvava znamenja svojega trpljenja; na križ je naslonjen in jagnje ima v naročju. Z obrazom, polnim ljubezni in žalosti, se ozira v globino, kjer plava v neizmernem prostoru mala zemlja.

Kakor otrok ljubljene se prislanja k Bogu Očetu sveta Devica, Mati Božja Marija. In kakor oče svojo ljubljeno hčerko, tako jo objema on z očetovsko ljubeznijo in nežnostjo, da vidijo vsa nebesa, da je ona v največji milosti pri njem in njegovemu srcu najbližja. Sveta Devica, Kraljica nebeška, sklepa svoje roke kakor k molitvi in poveša svoj pogled navzdol.

Nad glavami svete družine plava bel golobček, Sveti Duh, obdan od take svetlobe, da ne morejo niti angeli trajno gledati v to luč.

Zbori serafov in kerubov prepevajo radostne slavospeve na čast božjo in obzorja nebeških oblokov zvenijo v to petje kakor srebrne orgle in zvonovi.

In njih slavospjev odmeva skozi vse veke:
»Svet! Svet! Svet!« — — —

Stanko:

Jesenska pesem.

Zlata jesen, sivkasti šotori,
z listjem posteljane steze ...
V vijolnem mraku čudno tihe
se srebrijo breze.

Gozd ne poje ... Le zamolklo
voda v strugi se vali.

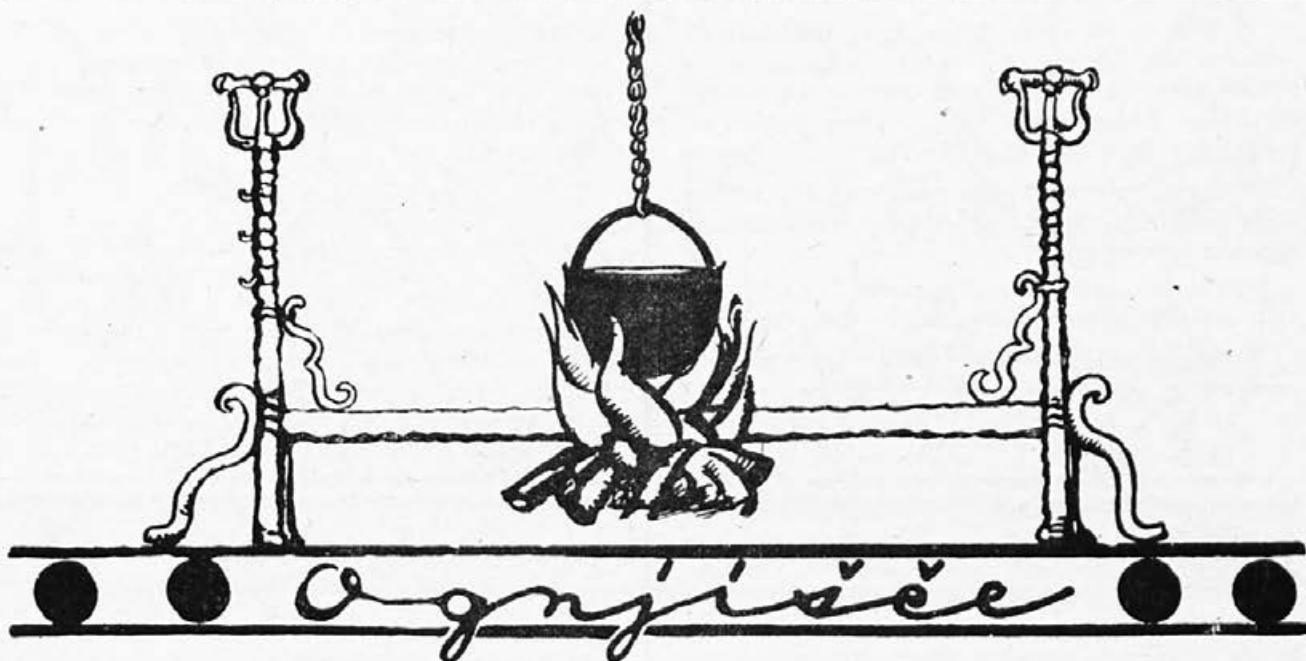
Tiha pesem ob večernem ognju
žalostno zveni ...

Jesen, bratje! Zložimo šotore,
stražne ognje pogasimo.
Duše bolne so od te lepote,
ah, prebolne so za zimo.

Zdaj v gozdu vse umira.

Mari umrè naj še srcè?

Dolgo, bratje, še je do večera,
dolga pot pred nami jè ...

NEGA BOLNIKOV IN NJIH HRANA.

1. Vesel obraz.

Imeti bolnika pri hiši, se pravi, imeti novo in skoraj vedno veliko skrb. Mesto da bi človek pomagal pri delu, se veselil družine in ji manjšal skrbi, mora ležati na postelji ali čepeti v kotu, kjer je v napotje vsem, samemu sebi pa še najbolj. Bolnik tudi ne trpi samo od lastnih bolečin, temveč tudi od zavesti, da je družini v breme. Večkrat je ravno ta zavest kriva, da se bolezen vleče v neskončnost.

Zato je treba bolniku streči s podvojeno ljubeznijo in z nežnimi čustvi in razumevanjem. Bolniku ne pomaga prav nič, če »trpiš« z njim, temveč razveseljuj ga, četudi le z malenkostmi iz vsakdanjega življenja, če opaziš, da se nad takimi veseli. Kolikor mogoče odstranuj bolniku vsakdanje skrbi.

2. Soba.

Bolnik naj leži v svetli in prijazni sobi, če le mogoče v solnčni legi. Soba ozaljšaj s slikami in — cvetlicami. Znanstvo še ni povedalo, kaj veže človeka na rastlino, kaj na cvetlice, vemo pa, da so neki medsebojni vplivi, da cvetlice izžarjajo nekaj, kar vpliva na človeka ugodno, in da njih barva blagodejno prija našim očem in našemu srcu. Zato pa bolnik mnogo prej ozdravi v prijazni sobi kot pa v zatohli in temni. Uredi bolniku prijazno sobo, četudi bi bilo treba par predmetov preložiti.

Bolnikovo ležišče bodi ugodno. Ne šteti z blazinami, posebno če bolnik v postelji lahko sedi. Ko jemlje hrano, ko čita ali piše, napravi mu mizico: na vsako stran postelje primakni po eno stolico s hrbtom k postelji in na stolico ter črez posteljo nasloni primerno široko in dolgo desko; če je mogoče, zavij desko v belo rjuho. Tudi ostala posteljina bodi bela, ker bela barva najugodnejše vpliva na bolnika.

3. Hrana.

Bolnik mora jesti. Hrano podajaj v splošnem toplu in svežo, torej ne pogrete in v majhnih porcijah. Velika porcija vzame bolniku veselje do uživanja, dočim si majhne še usili.

Glede hrane se moraš držati zdravniških nasvetov, veljajo pa tudi sledeče splošne pripombe.

a) Ne boj se, da bo bolnik umrl za lakoto. Če se človek posti in vzdržuje, ima telo priliko, da izloči marsikatero bolezenske snovi.

b) Hrana bodi raznolična in ne vedno enaka. Ne preccenjajte mesa in juh. Mesna juha ima zelo malo redilnih snovi, (znano je, da je prej poginil poskusni pes, ki je dobival samo juho, kot tisti, ki je dobival samo vodo), temveč vpliva le razdražljivo na živce in olajšuje prebavo. Najokusnejšo in najredilnejšo juho dobiš iz zelenjadi, če kuhaš skozi 20 minut v litru vode po približno pol kg različne zelenjadi. Taka juha vsebuje mnogo vitaminov in redilnih soli.

c) Če zdravnik drugače ne predpiše, ne nudi bolniku nikdar alkohola, pristne kave ali pristnega čaja, temveč raje sadne sokove, mlečne pijače in take čaje, ki čistijo kri.

č) Pazi, da bolnik redno vrši svojo telesno potrebo, in sicer vsaj enkrat ali dvakrat na dan. Vode mora dnevno od človeka vsaj eden do poldrugi liter. Izpraznenje črevesja podpira različno sadje, posebno pečeno, solate in špinaca, zaustavlja ga pa kakao, stare žemlje in tudi ovsena kaša. Čistila kot ricinovo olje naj se rabijo le v skrajnem slučaju. Lahko čistilo je kamiličen čaj.

d) Če je bolnik shujšal, dajaj mu predvsem smetane, kašo in goste juhe. Ne sme se pa dajati preveč in pogosto, ker poteni telo radi oslabelosti žlez hrane ne izrabi.

e) Če je bolnik predebel, ne dajaj mu sladkarij, močnatih jedi, juh, maščobe. Vprašaj zdravnika, ali ne bi bilo dobro, da bi bolnik vsak teden enkrat ves dan ne užil nič drugega kot le sadje. Predebeli bolniki naj pijejo kislno limonado brez sladkorja.

f) Bolnikova hrana vsebuje malo kuhinjske soli ter nič popra ali paprike, čebulo lahko jemlje. Mesto je siha rabi limonov sok.

g) Bolnikove sobe ne smeš pometati, ker tako spraviš v zrak mnogo prahu. Sobo obriši z vlažno cunjco.

h) Solnčni žarki in zrak naj imajo v bolnikovo sobo prost dostop.

4. Bolnica.

Mnogo dela si prihraniš, če daš bolnika v bolnico. Vendar pa ne smeš misliti, da bolnica mora bolnika ozdraviti. Vedeti moraš, da so v bolnicah preobloženi z delom zdravnikov, usmiljenke in služabniki. Duševnega razumevanja, notranjega sočutja z vsakim posebej tam ni mogoče zahtevati. Če pa mu tega doma ne moreš nuditi, če mu nočeš sobe ozaljšati s slikami in cveticami, če ne znaš ali ne moreš bolnika razveseljevati, temveč z njim le »strpiš«, potem oddaj ga v bolnico, ker le s pravim razumevanjem, sočutjem, Jobovo potrpežljivostjo in pravo krščansko ljubeznijo nadomestiš bolnico in jo celo nadkriliš. Solnce z neba in solnce iz srca ozdravi največ bolnikov.

TRDO KUHANA JAJCA.

Gotovo si že opazila, da se zelo težko olupijo kuhana jajca, ki je sveže izneseno, staro se pa prav lahko loči od lupine in jajčnega kožice. Vzrok je pa tale:

Lupina svežega jajca je skoraj polna beljaka in rumenjaka. Če se pa jajce ne takoj porabi, se začne notranjost sušiti in polagoma uhaja v jajce zunanji zrak, ki pronikne med lupino in kožico ter med slednjo in tekočino. Pri kuhanju pride zrak med strnjeno beljak in kožico, radi česar se jajce lahko olupijo. Zato so vsa kuhana jajca, ki se lahko očistijo, stara; sveža so le tista, ki se težje olupijo.

Stara jajca niso nikdar tako redilna in zdrava kot sveža, ker se v jajcih posuši in razpade predvsem lecitin, ki je za rastoče otroke najbolj koristen. Zato kuhaj otrokom predvsem sveža jajca.

SUŠI FIZOL V STROČJU.

V zimskem času nimaš zelenjadi, kupljena pa je draga. Zato si pravočasno napravi zalogo. Zelo pripomočam, posušiti zeleni fižol v stročju. Naj tu navedem dva načina.

1. Otrebi stročje in fižol posuši na solncu; še bolje pa je, če ga sušiš na zavetnem kraju. Če ni vreme zato, osuši ga v peči.

2. Otrebi stročje in vrzi ga za pet minut v slano vrelo vodo, da ovone. Vrzi ga potem na sito, da se dobro odcedi. Stresi stročje na leso in deni ga sušiti na solnce ali v toplo krušno peč; kjer imajo še sušilnice za sadje in mnogo fižola, naj ga sušijo v teh sušilnicah.

Osušeni fižol shrani v redki vreči, katero obesi na suh in zračen prostor. Če hočeš kuhati posušeno stročje, operi ga in deni prejšnji večer močiti, drugi dan bo kuhan v nekoliko minutah. Kuhaj ga v isti vodi, v kateri si ga namočila.

ZA KUHARICE.

Bosanski rižoto. — Vzemi četrt kg prašičjega mesa — pol kg riža — 1 žlico masti — čebulo — peteršilj in česnik.

Zrezano čebulo, dva stroka česna, žlico masti in sveže ter dobro sesekljano mastno prašičje meso deni v kozico, pokrij in pusti toliko časa, da se malo zmežča in nekaj zarumeni. Prideni nato riž, katerega si prej dobro oprala, premešaj ga in dolij 1 liter juhe, osoli in pusti potem pokrito. Kuha naj se približno pol ure.

Jabolčni sneg (surovi). — Pol kg jabolk — 1 beljak — žlico sladkorja.

Ncolupljena, oprana jabolka, katerim si odstranila peclje, pečke in muhe, nastrgaj na krušnem strgalniku. Potem mešaj posebej 10 minut beljak in sladkor, pridene nastrgana jabolka in nato vse skupaj mešaj ter postavi s cvibakom na mizo.

Cesarske omelete. — $\frac{3}{8}$ l kavne smetane — 4 jajca — žlico sladkorja — pol kavne žlice soli — $\frac{2}{8}$ l moka.

Zmešaj v lončku kavno smetano, 4 rumenjake, sladkor, sol in moko. Mešaj toliko časa, da postane testo gladko in nato pridene sneg 4 beljakov. Peči kot navadne omelete in pomaži jih s katerokoli omako.

Rižev štrukelj. — 10 dkg riža — $3\frac{1}{2}$ dkg surovega masla — 2 rumenjaka — 10 dkg rozin — sladkor — cimet.

Skuhaj v mleku riž, da bo mehak. Z nekoliko surovega masla napravi testo, pokrij ga in pusti, da malo počiva. Medtem raztepi riž, maslo in rumenjaka; pri mešaj rozine, sladkor in malo cimeta. Nato testo razvleci in pomaži ga s toplim maslom in s pripravljenim nadevom. Zvij ga in peči v namazanem pekaču toliko časa, da postane rumen; nato ga potrosi s sladkorjem.

Smetanov fižol. — $\frac{1}{2}$ kg fižola — 6 žlic kisle smetane. Oprani in izbrani fižol deni zvečer namočiti, da se drugi dan hitreje skuha. Ko je dobro kuhan, odcedi in daj ga v skledo. Preden pa še odcediš, zavrij v kozici kislno smetano ter jo vlij na vroč fižol. Povrhu fižol lahko potreseš z ocvrtimi drobtinami; daj ga hitro na mizo.

Pečenjak iz jabolk. — $\frac{1}{2}$ l mleka — 2 jajci — $\frac{1}{4}$ kg moka — $\frac{1}{2}$ kg jabolk — sladkor — sol — moko.

Vmesi v lončku testo iz $\frac{1}{4}$ litra mleka, jajce, sladkorja, soli in moka. Ko je testo prav gladko, prilij še $\frac{1}{4}$ l mleka in dodaj kislina, na kocke zrezana jabolka. Testo vlij na razbeljeno maslo in ga peči v srednji vročini. Ko je napol pečeno, ga z vilicami raztrgaj ter dobro speci. Nato potresi s sladkorjem in ga postavi na mizo.

Omeleti z gnatjo. — Napravi testo za omelete iz 1 jajca, četrt litra mleka in 25 dkg moka ter malo soli. Speci omelete, napolni jih z 20 dkg gnjati, dodaj malo kisle smetane, povaljaj v jajcu in drobtinah ter speci.

S. K.

OD VOZIČA DO LETALA.

Zgodovinski zapiski nam poročajo, kako priprostil prometnih sredstev se je človeštvo posluževalo v starih časih. Za vprego, oziroma za nošnje tovorov so rabili izključno le živali, v različnih krajih različne; tako n. pr. v Indiji slona, po puščavah v Severni Afriki velblode, v Sibiriji severne jelene, v Grenlandiji in v pokrajinah okrog tečajev pse, v goratih krajih Južne Amerike našim ovцам podobne lame, v Evropi pa konje in voľe, ki jih še dandanes več ali manj uporabljajo.

Naši predniki so se s cesarsko pošto na Dunaj vozili dvanajst dni, če je bilo vreme lepo in ceste dobre ter če je šlo vse po sreči; danes do tja ne potrebujemo z vlakom niti dvanajst ur. A še ta vrtoglava vožnja je bila prepočasna. Polagoma smo prišli do hitrejšega sredstva, namreč do zračnega letala. Danes obstajajo že stalne zračne črte, ki vežejo avstrijsko prestolnico z drugimi evropskimi središči. Med raznimi zračnimi zvezami omenjamo ono, ki veže Benetke z Dunajem. Ob 9. uri sedeš na Lidu v letalo in ob 12⁰⁰ že izstopiš na letališču Aspern pri Dunaju; torej traja ves polet le tri ure in pol. Razumljivo je, da si take vožnje lahko privoščijo le denarni možje.

Že navadne železnice so močno skrčile daljave, še bolj pa so k temu pripomogli parniki. Res je, da se širijo po zemlji velike dežele in ogromne države, toda kaj so ti kosi suhe zemlje v primeri z velikanskimi prostorninami, ki jih pokriva morje! Kaj so največje daljave na suhem v primeri z daljavami na morjih! A tudi te so že znatno skrajšane. Prva ladja, ki je pred dobrimi sto leti vozila kaznjence v Avstralijo, je plula z njimi po morju celih osem mesecev, preden je dospela tja. Današnje ladje ne potrebujejo za isto pot niti toliko tednov.

Zanimivo je opazovati, kako se baš v naši dobi razvija tekmovanje med posameznimi državami v gradnji brzoparnikov. Iz tržiških ladjedelnic so pred leti spu-

stili v morje veliki in ponosni ladji Cosulicheve družbe »Saturnijo« in »Vulcanijo«, prava pomorska hotela z vsem udobjem. Hitrost teh parnikov znaša 19 milj na uro, vožnja iz Trsta v Njujork traja 12 dni. Kmalu potem so se podjetni Nemci postavili s svojima mogočnima parnikoma »Bremen« in »Evropa«, ki sta mnogo hitrejša in večja (42.000 ton, Saturnia 26.000, tona je malo manj kot tri kubične metre) kot ladji Cosulicheve pomorske družbe. Angleški ladjedenci, ki se ne zadovoljujejo le s svetovnim prvenstvom v tonaži, ampak ga hočejo imeti tudi v hitrosti, so brž poklicali na delo svoje inženirje, da zgradijo še hitrejše in modernejše pomorske velikane in da s tem iztrgajo nemški mornariški industriji ravnokar pridobljeno prvenstvo.

Družba, ki misli zgraditi take ladje, se imenuje Cunard Line; ta je sploh ena največjih angleških paroplovnih družb. V načrtih ima dva parnika; vsak naj bi imel 65.000 ton vsebine in prostora za 5000 potnikov. Gradbeni stroški so preračunani na 12 milijonov angleških funtov, kar bi bilo okrog 1100 milijonov lir. Preskrbljeno bo za največjo udobnost: tam bodo gledališča, dvorane za kino-predstave, telovadnice, plavalnice, knjižnice in še celo časopis z najnovejšimi novicami bo izhajal v parniku. Torej pravo moderno čudo!

Tako vidimo, da so ravno parniki tisto prometno sredstvo, ki bližajo najbolj oddaljene dežele drugo k drugo ter pritegujejo narode vsega sveta v splošno vrvenje, v skupno delovanje in tekmovanje. Šele parniki so napravili promet občen, svetoven. Ko zmanjka namreč železnici na morskem obrežju tal in poti, prevzame parnik njen posel ter ga opravlja mnogo udobneje, popolneje in ceneje in tudi v mnogo večji meri.

Toliko o prometu na morju! Kaj pa promet v zraku? Tudi tukaj zaznamuje človeštvo velikanske uspehe. Le nekaj podatkov: leta 1906. je dosegel Brazilec Santos Dumont z letalom šele 41.3 km na uro, l. 1910. Francoz Leon Morane že 106.5 km, l. 1913. Francoz Marcel Prévost 203.8 km, l. 1920. Francoz Sadi Lecoq 302.5 km,

l. 1923. Amerikanec Steffermann 403 km, Marghan v Ameriki isto leto 452 km, l. 1929 Anglež Waghorn s hidroplanom 529 km (v tekmi za Schneiderjevo kupo). To se pravi: pravzaprav ni nihče letel celo uro, a največja hitrost bi dala na uro toliko in toliko kilometrov.

Zvok napravi na sekundo 330 m, letalo, kadar leti, 165 metrov; ni več daleč čas, ko bomo leteli hitreje kakor naš glas. Če bo policaj lovil tatove po zraku in bo vpil za njimi: Stoj! ga ne bodo slišali, ker bo letalo hitreje kakor glas.

Trenutno se razni gospodarski krogi resno bavijo z vprašanjem, kako urediti svetovni zračni promet za potnike in tovore. V pošteb bi prišli pač samo zračni velikani, če mislimo na medcelinski promet čez morja, kajti celinski (kontinentalni) zračni promet je že stara stvar. Da kroži med raznimi evropskimi mesti vsak dan več zračnih letal, to ve pač že vsak; poleg Evrope imajo tudi drugi kontinenti precej urejen zračni promet (zlasti Sev. Amerika), in sicer prav na dolge razdalje.

Medcelinski zračni promet je stvar, o kateri z ozirom na uspele poiskuse lahko rečemo, da je že gotova. O »letečem norcu« Lindbergu ste že slišali, kako se je z letalom dvignil iznad ameriških planjav, preletel Atlantski ocean in pristal v Parizu v veliko iznenadenje svetovne javnosti. In o drju Eckenerju in njegovem »grofu Zeppelinu«: tudi ta je že s svojim zrakoplovom zvezal Evropo in Ameriko, pa še celo na daljšo pot se je podal, — na polet okrog zemlje, ki ga je dovršil v 21. dneh. Po Evropi pa se sprehaja s »Zeppelinom« tako kot mi, ki hodimo vasovat v sosednjo vas. Ker so se mu poizkusni poleti obnesli, misli uvesti, kakor se govori, že stalno zračno zvezo med Evropo in Ameriko. Kako silno hitro gre razvoj naprej! Kristof Kolumb je potreboval iz španskega pristanišča Palos do ameriške obale 70 dni, oceanski parnik potrebuje 8 dni (Bremen-New York), Zeppelin pa je preletel isto pot v 50 urah in 24 minutah.

Če bi se kateremu zdela vožnja po zraku prenevarna, — glejte bodoče nadomestilo! Amerikanski inženirji imajo v načrtih posebno prometno sredstvo, ki bo pol ladja in pol letalo, pravzaprav navadna ladja, le da bo imela ob bokih peruti in mesto v vodi bo imela vijake pritrjene višje, v zraku (zračni propelerji). To bo torej pravo pomorsko letalo, ki ne bo letelo v zračnih višavah, ampak drselo po morski gladini. Računajo, da bo hitrost tega modernega izuma znašala do 200 km na uro.

Slično nadomestilo bomo imeli, oziroma imamo že tudi na suhem. Kdor se ne bo hotel voziti z letalom radi vrtočlavice ali suše v žepu, bo stopil v cenejšo visečo železnico. V mestu Glasgou na Škotskem dela inženir Bernier poizkusne vožnje s takozvano visečo železnico. Na železnih stojalih so napete jeklene tračnice, na katerih visijo posebni železniški vozovi, ki imajo obliko valja, na koncu ospičenega. Razen tega omenjene tračnice opravljajo še drugo nalogo, da prevajajo namreč električni tok, ki se rabi kot gonilna sila pri zračnih vijakih (propelerjih), pritrjenih na železniškem vozu. Povprečna hitrost tega visečega vlaka je 250 km na uro.

Kar so ljudje pred sto leti pričakovali, namreč železnico, to je že daleč za nami. Napredujemo in hitimo v neznanost.

Majhen je človek v primeri z naravo in vendar po udejstvovanju in nje obvladanju zelo, zelo velik. Človeški razum se je tako povzpел, tako dvignil, si osvojil taka sredstva, da z njimi — kakor vidimo — vedno bolj obvladuje našo mater zemljo z vsemi njenimi nepreglednimi površinami na morjih in celinah. In človeški duh ne miruje. Neprenehoma dela in išče, si odkriva in osvaja. In kaj bodo prinesle dobe, ki pridejo?

Vsa tehnika je v pomoč človeku, da mu olajša delo in muko pri delu. Uspehi na polju tehnike so velikanski; človeški duh je rešil uganke, ki so se tisočletja zdele neresljive. Bodoče dobe bodo morale odločiti o poglavitem vprašanju človeškega rodu: ali bo tehnika služila v podvig in povečičanje človeka — ali v njegovo suženjstvo in propadanje? Tu se tehnika stika z neskončno dragocenim dostojanstvom človeške osebnosti.

VELIKI DOBITEK.

Bilo je v Švici v mestecu Turgau. Postaren samec je imel mlado, lepčkano postrežnico, ki je vstopila nekega dne k njemu v sobo s sledečo prošnjo: »Prosim, dajte mi 10 frankov predujma; nocoj sem sanjala, da je štev. 41.144 zadela glavni dobiček v državni loteriji; rada bi kupila tisto srečko.« Dobrodušni gospod ji da, kakor je želela, in dekle gre, da bi kupila srečko. Nekaj dni za tem je dobil tisti gospod v roke list, v katerem bere z velikim začudenjem, da je zadela srečka štev. 41.144 dobiček 500.000 frankov. Pol milijona, to je dota! Takoj je odšel domov, in ko se je prepričal, da lepa služabnica še ničesar ne ve o izžrebanju, jo je takoj zasnužil in ona je sprejela snubitev brez obotavljanja. V najkrajšem času je bila poroka. Na dan poroke je vprašal srečni ženin svojo mlado ženko: »Kje imaš tisto srečko, ki si jo bila nedavno kupila za 10 frankov?« — »Srečko? Kakšno srečko? Aha — je nisem kupila. Ko sem bila na poti, da bi jo kupila, sem zagledala v izložbi srčkan klobuček za 10 frankov. Ker sem imela denar v roki, se nisem mogla ustavljati: kupila sem klobuk mesto srečke. Boš videl, kako je lep!«

Kdo bi mogel dopovedati, kako je bilo ženinu pri sreči?

OSMEŠENI RAČUNAR.

Gospod Joanes Saca-Cerentas je bil učitelj v neki španski vasi in je imel to navado, da je večkrat zaklical otrokom: »Jaz vam popravim vaše račune!« Ker je slovel kot izvrsten računar, so mu vzdali tudi priimek: »Računar.« Nekoč pa je bil že blizu na tem, da bi bil izgubil svoj sloves. Župnik in učitelj sta obiskala šolo, da bi preskušala napredek otrok. Jurček poglavček, ki ga niso nič vprašali in ni imel prilike, da bi se mogel odlikovati, je sklenil, ker ni njega nihče vprašal, da sam zastavi vprašanje. »Gospod učitelj,« — je zaklical, — »li mi dovolite, da bom tudi jaz nekaj vprašal?« — »Le vprašaj, kar hočeš,« — mu reče učitelj. — »Saj veš, da sem vam ukazal, da morate vedno vprašati, kadar česa

ne razumete, Kdor vpraša, ne naredi nič napačnega!« — »Moj oče,« — pravi deček, — »je sedaj trikrat tako star kot jaz. Ali pride kdaj čas, ko bo moj oče samo dvakrat tako star kot jaz?« — »To ni vprašanje,« — odvrne učitelj, — »to je neumnost. Če bi se moglo to zgoditi, potem bi morala ura za tvojega očeta obstati, zate pa teči.« — »In vendar je to mogoče!« je trdil deček. — »Molči, neumnež; to je proti zdravi človeški pameti,« je zakričal učitelj jezno in bi bil gotovo vzel šibo, ako bi se tega ne sramoval pred navzočima gospodoma. Tudi ta dva sta bila nevoljna, da je hotel ta malček več ves deti in da je tako trdovratno vztrajal pri trditvi, ki se je zdela njima ravno tako nespametna kakor učitelju, kateri je bil najboljši računar v vsej deželi. — »Dokazem vam, da je res,« se je predrznil mali in pristavil: »Jaz imam sedaj 12 let, moj oče pa 36. V 12 letih bom imel jaz 24 let, moj oče pa 48. Torej bo moj oče, ki je sedaj trikrat tako star kot jaz, takrat samo še dvakrat tako star.« — Učitelj je pobledelel kakor stena in oba gošpoda sta le s težavo prikrivala smeh. Stvar je bila tako lahka, da jo je otrok razumel, in proti računu ni bilo oporekanja. Slovés »računarja« Joanesa Sacacercentas si je od tega udarca komaj še opomogel.

VELIKO BOGASTVO.

(Arabska pripovedka.)

K Abu Hanifi je prišel mladenič, ki bi se bil rad poročil z lepim dekletom iz bogate družine. Ker je bil siromašen, se ni drznil snubiti in je potožil svojo bridkost Abu Hanifi. Ta ga vpraša: »Ali bi mi prodal svojo desnico za 12.000 srebrnjakov?« — »Tega pa ne!« je odvrnil mladenič. — »Torej le idi in snubi dekle; in sklicuj se name!« — Mladenič je šel in naredil, kakor mu je Abu Hanifa svetoval. Dekletovi starši so tega vprašali o razmerah in premoženju mladeničevem. — »Da,« pravi Abu Hanifa, »jaz vem samo to, da sem mu ponujal 12.000 srebrnjakov za neki predmet, ki mi ga pa za to ceno ni hotel dati.«

Dekletovi starši so iz tega skleпали, da mora biti mladenič bogat in so mu dali hčer za ženo.

ZA SMEH.

Čuden opis pogreba. — Učenci so prejeli pismeno nalogo, v kateri naj bi vsak opisal kak svoj doživljaj.

Jožek Koštrun si je izbral opis nkega pogreba. Ker pa ni znal pravilno postavljati vejic in pik, je nalogo takole napravil:

»Za krsto je stopal župan na glavi, je imel cilinder na nogi, lakaste čevlje na roki, je nosil dežnik pod nosom, pa očali in oči povešene v globoko žalost.«

Profesorska. »Ali je gospod Fric doma?« — »Za božjo voljo! Že pred tednom sem vam povedala, da počiva v grobu.« — »Še vedno?«

Profesor prirodopisa. »Jutri izprašujem slone in po jutrišnjem osle. Naj se vsak lepo pripravi.«

V zverinjak. »Hitro, kočijaž, da pridem do časa v zverinjak!« — »Kaj hočete biti že danes na razstavi?«

Navihanec. — Milančku dela pravopis velike težašve. Pri vsakem narekovanju naredi lepo število napak. Ko so oni dan spet pisali po narekovanju, je vsako besedo, ki mu ni prav šla izpod peresa, napisal na več načinov. Na koncu naloge pa je pripisal vljuden poziv: »Nepriumno črtati!«

Bogdanček in goba. — »Mama,« je zaklical Bogdanček iz ornice, v kateri se je kopal, »mama, daj mi vendar novo gobo! Ta ima že vse polno luknjic...«

Brihtna glavica. — Mihec lovi v potoku ribe. Na mesto črva pa ima na trnku nasajeno jabolko. Mimo pride Jurček in ga začudeno pobara:

»Zakaj pa loviš ribe z jabolkom in ne s črvom?«

»I, saj lovim s črvom, ampak ta tiči v jabolku!«

Ni še znal računati. — »Koliko si star, Mihec?« vpraša učitelj v šoli.

»Sedem let.«

»In katero leto sedaj pišemo?«

»Leto 1930.«

»V katerem letu si se torej rodil?«

»Tega pa ne vem, gospod učitelj. Takrat sem bil še premajhen...«

Učenjak. — Petletni Tinče vpraša očeta:

»Očka, kako daleč je od zemlje do solnca?«

»Natančno ne vem. Nekaj milijonov kilometrov bo že.«

»Hm, samo toliko? Jaz sem pa vedno mislil, da je nekaj metrov več.«

Obzirni Jakec. — Jakec je poreden, zato ga mama načeška.

»Mamica, mamica!« kriči Jakec. »Pusti me, saj vidiš, da motiš očeta pri pisanju!«

Modroslovec. — Peterček opazuje, kako mati trebi zaklanega petelina. Ko mati izvleče petelinu še srce in pljuča, jo Peterček ves zavzet vpraša:

»Mama, kje pa je petelinova duša?«

Zvezdogled. — Lojzek: »Mama! Luna je več vredna kot pa solnce.«

Mama: »Zakaj, ljubček?«

Lojzek: »Oh, zato! Solnce sije podnevi, ko je že itak svetlo, luna pa sije ponoči, ko se nič ne vidi.«

Kaj delajo s kostmi? V šoli razlaga učitelj o koristnosti domačih živali, ker dajejo meso, kožo, dlako, kosti itd.

»Ljudje na primer jedo meso. Kaj pa napravijo s kostmi?«

Tonček se odreže: »Te porinejo na rob krožnika!«

Izdala se je. Gospod sede k mizi, kjer je že bila neka gospodična. Po kratkem pogovoru se gospod nekam zamisli, zato ga vpraša gospodična:

»Kaj mislite sedaj?«

On: »Isto, kot Vi.«

Ona: »Sram Vas bodi!«

Nista se razumela. »Gospod doktor, prosim, da pridete k mojemu možu, ga boli na strani.« — »Na kateri strani?« — »Na oni proti oknu.«

Noče laži. »Obtoženec, kje je vaš zagovornik?« — »Ga ne potrebujem, gospod sodnik. Odločil sem se, da bom govoril resnico.«

Navihanez. Neki gospod vidi pred hišo fantiča, ki joče. Vpraša ga, čemu da joče.

»Pozvonil bi rad, pa ne morem.«

»Čakaj, bom jaz, ker si ti premajhen.«

Gospod pritisne na gumb, fant ga pa potegne za suknjo in mu reče:

»Gospod, le hitro ubeživa, da naju vratar ne nabije.«

Zelja. Sodnik: »Obsojeni ste na dosmrtno ječo. Želite kaj pripomniti?« — Obtoženec: »Prosim, da mi uštejete tudi preiskovalni zapor.«

Dober dokaz. Nadzornik: »Po čem sodite, da je ta ukradeni pes lastnina neke gospodične?« — Stražnik: »Ko sem ga peljal po cesti, se je ustavil pred vsako prodajalnico dišav in pred vsako izložbo ženskih klobukov.«

V Noetovi ladji. Lev, kralj živali, ni mogel zaspiti, ker se je iz sosednje kabine slišalo neko ropotanje. Zato pozvoni oslu, ki je imel ta večer nadzorstvo, in ga

vpraša, kaj pomeni ta ropot in če bo kmalu mir. — »Ponižno javljam, Vaše Veličanstvo, da ropota še ne bo tako kmalu konec, ker v sosednji kabini spi stonoga in si ravno čevlje sezuva, je pa šele pri devetem paru.«

Tolačba. Gospod kupi časopis in hoče plačati, pa nima drobiža, zato mu prodajalka pravi: »Boste pa jutri plačali.« — »In če ponoči umrem?« se pošali gospod. — »Oh, ne bo take škode, ne.«

Skromen prosilec. »Prosim vas, imate li žveplenko?« — »Čemu vam bo?« — »Da si prižgem cigareto, če mi jo daste.«

Zagotovil se je. »Znate krmariti avtomobil?« — »Ne, gospod.« — »Prosim vas torej, da pazite na moj avto.«

Dobro zna. Profesor: »Gospodična Mara, povejte mi prihodnji čas od glagola ljubiti.« — Mara: »Poročiti se.«

Enaka pravica. Gospa pride domov z novim klobukom, na katerem so bile črešnje. — Gospod: »Kakšna neumnost je zopet to?« — Gospa: »Neumnost? Jaz nosim na klobuku, kar meni ugaja.« — Gospod: »In jaz ne nosim na klobuku klobas!«

U G A N K E.

Urejuje **Peter Butkovič** — **Domen, Raunizza** (Gorizia).

Vse ugankarsko gradivo sprejema samo urednik ugank Domen. Rešitve pošljite do 15. oktobra.

1. BRZOJAV.

(Milič. — šteje 10 točk.)

Št. 002314

. . . a . n e . . n
. . i . . . o . . j . k
. . . . r . . e . . . d . o
. . g . d n i

2. SKRITA PISAVA.

(Milič. — šteje 15 točk.)

— l j š — v r — — — — v r — k — n — g —
g — l — — n — s t r — h — .

- a) 9 — 28
b) 1 — 10 — 26
c) 12
i) 6 — 17 — 34
e) 11 — 19 — 32
o) 2 — 15 — 21 — 23 — 25

3. RAČUNSKA NALOGA.

(Fr. Novak. — šteje 25 točk.)

Neki poverjenik je poslal Goriški Mohorjevi družbi 804 lire za nove naročnike v l. 1930. Letnih udov je dva več kot 12 krat toliko kot dosmrtnih. Pesmarico je najprej plačalo polovico dosmrtnih in trije manj kot 7 krat toliko letnih.

Koliko je dosmrtnih in koliko letnih udov ter koliko je naročenih pesmaric?

REŠITEV UGANK V 8. ŠTEVILKI.

1. Kaj je to?

Rak.

2. Dokaži!

Mrliču ne ukazujejo zvoniti, ampak cerkovniku; grobarji stojé pokopavajo mrliča in ga zagrebejo samega, brez vsakega drugega.

3. Vremenska uganka za avgust.

Namesto števil vzamemo črke iz naslova; dobimo:

Če dež o svetem Roku ne gre,

ostanejo v raztrganih čevljih suhe noge.

(Levstik.)

REŠILCI UGANK IZ 8. ŠTEVILKE.

Cuderman Ignac, Tupalič (50); Bukavec Josip, Prosek (50); Kutin Ivan, Čadrg (50); Milič Josip, Prosek (50); Jaromira Jurca, Ajdovščina (35); Hvala Florče, Idrija (50); Novak Franc, Idrija (50); Bratina Jožko, Gorica (50).

Odgovorni urednik *dr. Engelbert Besednjak.*

Tiskala *Katoliška tiskarna* v Gorici. (Za tiskarno odgovoren *Ludovik Špacapan.*)